MEZARSIZ ÖLÜLER

j.p.sartre

Adalet Ağaoğlu

İZLEM YAYINLARI

MEZARSIZ ÖLÜLER

Sanat Dizisi : 18

Bu oyunu oynamak isteyen toplulukların yayınevimizden yazılı izin almaları gereklidir.

J. Paul SARTRE
Adalet AĞAOĞLU

MEZARSIZ ÖLÜLER

(Oyun)

İZLEM YAYINLARI 23

(Küçük bir pencereyleaydınlanan bir tavan arası. Birbirini tutmayan karmakarışık eşyalar: Sandıklar, eski bir fırın, bir terzi mankeni. Canoris ile Sorbier; biri sandıklardan birinin üstünde, öteki eski bir tahta iskemlede oturmaktadırlar. Lucie ise fırının üstünde oturmaktadır. Üçünün de elleri kelepçelidir. François bir aşağı bir yukarı yürümektedir. Onun da elleri kelepçelidir. Henri yere uzanmış, uyumaktadır).

SAHNE I.

(Canoris, Sorbier, François, Lucie, Henri)

FRANÇOIS — Hep böyle susacak mısınız? Konuşmayacak mısınız?

SORBIER — (Başını kaldırarak) Ne konuşalım?

FRANÇOIS — Ne olursa olsun. Yeter ki biraz ses, biraz gürültü... (Birden kötü, çığırtkan bir müzik duyulur. Aşağıdaki radyonun sesi).

SORBIER — İşte sana gürültü.

FRANÇOIS — Böylesi değil. Bu onların gürültüsü.

(Tekrar gezinmeye başlar, sonra birden durur.) Haa!

SORBIER — Gene ne var?

FRANÇOIS — Gezindiğimi duyuyorlardır. Kendi kendilerine: «Hah işte, içlerinden birinin sinirleri bozulmaya başladı» diyorlardır.

CANORIS — Öyleyse sen de sinirlenme. Otur. Ellerini dizlerine koy. Böylece bileklerin daha az ağrır. Hem sus, ses çıkarma. Uyumaya, ya da düşünmeye çalış.

FRANÇOIS — Nere yarar?

(Canoris omuzlarını silker. François tekrar gezinmeye başlar.)

SORBIER — François!

FRANÇOIS — Hı?

SORBIER — Ayakkabıların çok ses çıkarıyor.

FRANÇOIS — İstereyerek yapıyorum. (Bir an. Gelir, Sorbier'nin önünde dikilir) İyi ama, böyle uzun uzun neler düşünebiliyorsunuz?

SORBIER — (Başını kaldırarak) Söyliyeyim mi?

FRANÇOIS — (Ona bakar, sonra biraz geri çekilir) Hayır, söyleme.

SORBIER — Şu ağlayan küçük kızı düşünüyorum.

LUCIE — (Birden daldığı düşten uyanarak) Hangi küçük kızı?

SORBIER — Çiftlikteki küçük kızı. Bizi götürürlerken ağladığını duydum. Yangın o sırada merdivenleri sarmıştı.

LUCIE — Çiftlikteki kız ha? Bunu bize hatırlatmasaydın daha iyi ederdin.

SORBIER — Yalnız o değil. Ölen daha birçok kimse var. Çocuklar, kadınlar.. Daha birçokları... Ama onların seslerini duymadım. Oysa küçük kızın sesi bir türlü kulaklarımdan gitmiyor. Hâlâ ağlıyormuş gibi... Bu çığlıkları yalnız kendime saklamaya gücüm kalmadı artık.

LUCIE — Onüç yaşındaydı. Bizim yüzümüzden öldü.

SORBIER — Hepsi de bizim yüzümüzden öldüler.

CANORIS — (François'ya) Gördün mü, konuşmamak daha iyiydi.

FRANÇOIS — Boş veer!... Biz de çok dayanacak değiliz nasıl olsa!

SORBIER — Hiçbiri de ölmek istemiyordu.

FRANÇOIS — Ya ben? Ben ölmek istiyor muyum? İş yolunda gitmediyse bizim suçumuz mu?

SORBIER — Elbet bizim suçumuz.

FRANÇOIS — Biz, bize verilen emirlere uyduk.

SORBIER — Öyle.

FRANÇOIS — Bize: «Şu tepeye çıkın ve köyü alın» dediler. Biz de onlara: «Bu saçma birşey. 24 saate kalmaz Almanlar burda olur» dedik. «Siz çıkın ve köyü kuşatın, işte o kadar diye cevap verdiler. «Öyle olsun» dedik ve çıktık. Bunda suç kimin?

SORBIER — Başarmak gerekti.

FRANÇOIS — Başaramazdık.

SORBIER — Biliyorum. Ama gene de başarmak gerekti. (Bir an) Üç yüz. Ölmeyi istemeyen ve bir hiç için ölen üçyüz kişi... Taşların arasında uzanıp kaldılar. Güneşin altında vücut-

ları kapkara oldu. Herhalde geride kalanlar onları pencerelerinden görmüşlerdir. Cesetlerinin nasıl karardığını da görmüşlerdir. Bizim yüzümüzden. Bizim yüzümüzden bu köyde şimdi milis askerleri, ölüler ve taşlardan başka hiçbir şey kalmadı. Kulaklarda çığlıklar duya duya gebermek çok güç olacak.

FRANÇOIS — (Bağırır) Ölülerinle kafamızı şişirmesene be! Ben içinizde en gencinizim. Verilen emirlere uymaktan gayrı hiçbir şey yapmadım ben! Suçsuzum, anlıyor musun! Suçsuz! Suçsuz!

LUCIE — (Sahnenin başından sonuna kadar son derece sakindir. Usulca, tatlılıkla) François!

FRANÇOIS — (Bitkin, isteksiz bir sesle) Ne var?

LUCIE — Gel, şöyle yanıma otur, kardeşim (François bir an duraklar. Lucie daha tatlı bir sesle tekrarlar) Gel. (François oturur. Lucie zincirli elleriyle beceriksizce onun yüzünü okşamaya çalışır) Yüzün nekadar sıcak. Mendilin nerde?

FRANÇOIS — Cebimde. Ama alamıyorum.

LUCIE — Bu cebinde mi?

FRANÇOIS — Evet.

(Lucie kelepçeli elini kardeşinin ceketinin cebine sokar, güçlükle bir mendil çıkarır ve François'nın yüzünü siler.)

LUCIE — Sırılsıklam terlemişsin. Titriyorsun da. Bu kadar uzun boylu dolaşmamalıydın.

FRANÇOIS — Ceketimi bir çıkarabilsem..

LUCIE — İmkânsız olduğuna göre, düşünme da-

ha iyi. (François kelepçelerini zorlar.) Boşuna uğraşma, kıramazsın. Umutlanmak insanı büsbütün yıkar. Sakin olmaya çalış. Hafif hafif nefes al. Ölüymüşsün gibi yap. Bak ben öldüm ve artık rahatım. Gücümü boşu boşuna harcamıyorum.

FRANÇOIS — Ne yapmak için? Az sonra daha iyi bağırabilmek için mi? Ölümün eşiğinde ne ekonomi!... O kadar az zaman kaldı ki. Şu anda heryerde birden olmak, herşeyi birden yapmak isterdim! (Kalkmak ister)

LUCIE — Kalkma. Otur.

FRANÇOIS — Şu duvarların arasında dört dönmek istiyorum. Durur durmaz biliyorum ki düşünceler kafamın içinde dört dönmeye başlayacak. Düşünmek istemiyorum.

LUCIE — Zavallı yavrum.

FRANÇOIS — (Kendini Lucie'nin dizleri dibine bırakır) Çok güç, Lucie, herşey okadar güç ki. Yüzlerinize bakamıyorum. Yüzleriniz korku veriyor bana.

LUCIE — Başını dizlerime koy. Öyle. Herşey çok güç. Sense o kadar küçüksün ki. Burda, içimizden biri gene de sana gülümseyerek bakıp, «yavrum, küçüğüm» diyebilmeliydi. Eskiden bütün dertlerini paylaşırdım... Yavrum benim... Küçüğüm... Yavrum... (Birden doğrulur) Hayır, artık elimden gelmiyor. Endişe üzüntü beni katılaştırdı. Ağlayamıyorum artık.

FRANÇOIS — Beni yalnız bırakma. Kafamın içi-

ne bana utanç veren fikirler saplanıyor.

LUCIE — Dinle.... Şu anda biri sana yardım edebilir. Unutma bak. Ben büsbütün yalnız değilim. (Bir an) Jean benimle.. Eğer sen de...

FRANÇOIS — Jean mı?

LUCIE — Onu yakalayamadılar. Şu anda Grenoble'a doğru yol alıyor. Yarın içimizden bir tek o sağ kalacak.

FRANÇOIS — Sonra?

LUCIE — Ötekileri bulacak. Başka bir yerde yeniden çalışmaya başlayacaklar. Sonra harp bitecek. Parise gidecekler. Orda sakin, rahat yaşayacaklar. Sahte olmayan kimlik kartları üstünde kendi resimleri bulunacak. Herkes onları kendi isimleriyle çağıracak.

FRANÇOIS — E peki? Bana ne bunlardan?

LUCIE — Şimdi ormandan geçiyor. Orda, yol boyunca kavak ağaçları vardır. Beni düşünüyor. Bu yeryüzünde beni bu kadar iyilikle, bu kadar sevgiyle düşünebilecek bir tek o var. Tabiî seni de düşünüyor. Senin zavallı bir çocuk olduğunu düşünüyor. Kendini onun seni gördüğü gözle görmeye çalış. Hem ağlıyordur da. (Ağlar)

FRANÇOIS — Sen de ağlıyorsun. Ağlayabiliyorsun.

LUCIE — Onun gözyaşlarıyla.

(Bir an. Sonra François birden ayağa kalkar.)

FRANÇOIS — Yeter bu kadar oyun be! Nerdeyse ondan nefret etmeye başlayacağım.

LUCIE — Ama onu severdin.

FRANÇOIS — Senin onu sevdiğin gibi değil.

LUCIE — Evet. Benim onu sevdiğim gibi değil.

(Dışarda, kapının önünde ayak sesleri duyulur. Kapı açılır. Lucie fırlayıp ayağa kalkar. Bir Milis Askeri hepsine bir bakar sonra tekrar kapıyı kapar.)

SORBIER — (Omuz silker) Gönül eğliyorlar. Sen niye kalktın?

LUCIE — (Tekrar oturarak) Bizi almıya geldiler sandım.

CANORIS — Bu kadar çabuk gelmezler.

LUCIE — Niye?

CANORIS — Bir yanlışlığa düşüyorlar: Beklemek sinirleri yıpratır sanıyorlar.

SORBIER — Yanlışlık bunun neresinde? İnsan oturup dururken kafasının içi bomboş kalmaz ki.

CANORIS — Tabii. Ama öte yandan da kendine gelmek, güçlenmek için vakit kazanırsın. Beni al mesalâ; ilk defasında... Yunanistan'da iken... Sabahın dördünde yakalamışlardı. Biraz zorlasalardı herşeyi söyleyiverecektim. Ama ilkönceleri hiçbirşey sormadılar. On gün sonra da ne yaptılarsa boş. Artık çok geçti. İlk anın şaşkınlığından yararlanamamışlardı.

SORBIER — Çok döğdüler mi?

CANORIS — Eşek sudan gelene kadar.

SORBIER — Yumrukla mı?

CANORIS — Yumrukla. Tekmeyle.

SORBIER — Hiç konuşacak gibi oldun mu? İçinden geçti mi?

CANORIS — Hayır. Onlar vurdukça dayanır insan.

SORBIER — Ya. Ya dayanır. (Bir an) Fakat ya incik kemiklerine, hayalarına vurdukları zaman.. Yahut ne bileyim bileklerini...

CANORIS — Olsun, olsun... Gene dé (Bir an. Yumuşak bir sesle) Sorbier.

SORBIER — Ne var?

CANORIS — Onlardan korkmamalı.

SORBIER — Ben kendimden korkuyorum.

CANORIS — İyi ama niye? Söyleyecek birşeyimiz yok ki. Bizim bildiklerimizin hepsini onlar da biliyorlar. Dinleyin; (Bir an) Bu hiç de sanıldığı gibi birşey değildir.

FRANÇOIS — Nasıldır ya?

CANORIS — Bilmem ki nasıl anlatsam. Bak meselâ; o durumda zaman bana çok kısa gelmişti. (Güler) Dişlerimi öyle sıkmış, öyle sıkmışım ki, ondan sonra tam üç saat ağzımı açamadım. Nauplie'deydi. Tip bir herif vardı. Ayaklarında eski biçim çizmeler. Uçları sivri sivri. Suratıma suratıma öyle bir indiriyordu ki. Pencerenin altında kadınlar şarkı söylüyorlardı. Bu şarkı şimdi bile hatırımda. Farkında olmadan ezberlemişim.

SORBIER — Nauplie'de ha? Kaç yılındaydı?

CANORIS — 36 da.

SORBIER — Hay Allah, ben de bir kere ordan geçtim. Hapishaneyi de gördüm hattâ. Duvarlarının önünde boydan boya incir ağaçları vardı. Demek sen bu duvarların içinde, bense dı-

şındaymışız o zaman? (Güler) Çok matrak.

CANORIS — Matrak ya.

SORBIER — (Birden) İyi ama ya şişlerlerse?

CANORIS — Ha?

SORBIER — Aletleriyle insanın orasını burasını şişlerlerse ya? (Canoris omuz silker) Düşünüyorum da, ben herhalde kendimi sabırlı olmaya zorlarım. Dakikada bir kendi kendime: «Çok değil, bir dakika kaldı. Bir dakika daha sabret. Bitecek» derim. Nasıl, sence iyi bir usul müdür bu?

CANORIS — Bu işte usul musül yoktur.

SORBIER — E peki sen? Sen nasıl yaparsın?

LUCIE — Biraz sesinizi kesemez misiniz sanki? Küçüğe baksanıza: Böyle yapmakla onu yüreklendireceğinizi mi sanıyorsunuz? O kadar merak ediyorsanız az daha sabredin, ne yapılacağını öğretirler size.

SORBIER — Bizi rahat bırak! Söylediklerimizi duymak istemiyorsa kulaklarını tıkasın, ne yapalım yani?

LUCIE — Ya ben? Ben de mi kulaklarımı tıkayayım? Konuştuklarınızı duymak hoşuma gitmiyor. Sonunda sizi küçük görmekten korkuyorum. Yüreklenmek için bütün bu lâflar bu kadar gerekli mi? Hayvanlar nasıl ölüyorlar gördüm. Ben de onlar gibi ölmek istiyorum: Sessiz sedasız.

SORBIER — Sana ölmekten söz eden kim? Ölmeden önce bize ne yapacaklarını konuşuyoruz burda. İnsanın kendini alıştırması gerek.

LUCIE — Ben kendimi alıştırmak istemiyorum. Başıma gelecekleri iki defa yaşamak niye? Henri'ye baksanıza: Uyuyor. Neden biz de uyumıyalım?

SORBIER — Uyumak mı? Gelip silkeleyerek beni uyandırsınlar diye mi? İstemem, eksik olsun. Kaybedecek vaktim yok benim.

LUCIE — Öyleyse sevdiğini düşün. Bak ben Jean'ı düşünüyorum. Jean'ı hayatımı, küçüğü, hastalanıp da Arcachon'da bir otelde ona nasıl baktığımı... Penceremden çam ağaçları ve koskocaman yeşil dalgalar görünürdü.

SORBIER — (Alaylı) Yok canım? Yeşil dalgalar ha? Masal dinlemenin tam sırası!

LUCIE — Sorbier, sana ne oldu böyle? Tanıyamıyorum artık.

SORBIER — (Şaşkın, pişman) Aldırma! Sinirden. Bir karıdan daha zayıf sinirlerim. (Kalkar, Lucie'ye doğru gider) Herkes kendini kendince savunur öyle değil mi? Ansızın kıstırıldım mı benden hayır gelmez artık. Ama başıma gelecekleri önceden bilir, düşünürsem kendime güvenim artar. Ne yapayım, benim suçum değil ki: Herşeyi işte böyle ince eler sık dokurum.. (Bir an) Seni severim, bilirsin. Fakat kendimi çok yalnız hissediyorum.. (Gene bir an) Ama susmamı istersen...

FRANÇOIS — Bırak konuşsun. Hiç değilse biraz ses oluyor. Benim için önemli olan da bu.

LUCIE — Ne yaparsanız yapın. (Bir sessizlik).

SORBIER — (Daha alçak sesle) Şişş, Canoris!

(Canoris başını kaldırır) Hayatında hiç dayanamayıp baklayı ağzından kaçıran bir insanla karşılaştın mı?

CANORIS — Evet, karşılaştım.

SORBIER — Eee?

CANORIS — Nene gerek canım! Madem ki bizim söyliyecek birşeyimiz yok.

SORBIER — Hayır ama, bilmek istiyorum. Sonradan bu utanca dayanabilmişler mi acaba?

CANORIS — Bu insanına göre değişir. Biri vardı. Kendini av tüfeği ile öldürmek istemişti. Gözleri kör oldu, o kadar. Arasıra Pire sokaklarında rastlardım. Bir Ermeniye tutanarak dolaşırdı. Böylece cezasını çektiğine, borçlarını ödediğine inanırdı. Zaten borçlarını ödeyip ödemediğine herkes kendisi karar verir. Bir başkasını da bir keresinde fuarda lokum alırken görmüştük. Hapisten kurtulduktan sonra herif lokumu pek sevmeye başlamıştı. Tatlıdır da ondan.

SORBIER — Köpeoğlusu desene!

CANORIS — Hı.

SORBIER — Baklayı ağzımdan çıkarırsam hiç sanmam ki ben tatlıyla matlıyla kendimi avutabileyim.

CANORIS — Söylemesi kolay. İnsan ne olacağını önceden bilemez ki.

SORBIER — Bilsin bilmesin. Gözümün tatlı falan göreceğini sanmam. Av tüfeğini duvardan indirdiğim gibi namluyu kendime doğrultur gene çekerim.

FRANÇOIS — Bense lokumu tercih ederim.

SORBIER — François!

FRANÇOIS — Ne François'sı be? Size katılmaya geldiğim zaman bana söylemiş miydiniz? «Mukavemet kuvvetlerinin adama ihtiyacı var» dediniz o kadar. Kahramanlara ihtiyacı olduğunu söylemediniz. Ben kahraman değilim, anlaşıldı mı? Kahraman mahraman değilim ben! Bana ne söylendiyse onu yaptım: Gizli bildirileri dağıttım, silâh taşıdım. Siz de habire bütün bunları yaparken ne kadar keyifli olduğumu söylediniz durdunuz. Ama kimse çıkıp da bu işin ucunda ne bulunduğunu haber vermedi bana. Yemin ederim, bu işe ne için burnumu soktuğumu hiç bilmedim.

SORBIER — Biliyordun. René'nn başına gelenleri biliyordun.

FRANÇOIS — Aklımdan bile geçmedi. (Bir an) Şu ölen küçük kız. Ona acıdığınızı, onun için üzüldüğünüzü söylüyordunuz. «Bizim yüzümüzden» diyordunuz. Ya ben? Sigaralarıyla beni dağladıkları zaman konuşursam: «Alçak», diyeceksiniz benim için. Beni arkamdan siz vurmasanız bile elime bir av tüfeği tutuşturacaksınız. Oysa kızla benim aramda sadece iki yaş var. Sadece iki yaş büyüğüm ondan.

SORBIER — Ben kendim için konuşuyordum.

CANORIS — (François'ya yaklaşarak) Artık hiçbir görevin kalmadı. François. Ne bir görevin, ne de sana verilecek yeni bir emir. Hiçbir şey

bilmiyoruz. Susmamızı gerektiren hiçbirşey yok. Herkes bir yolla daha az acı çekmeye çalışıyor, hepsi bu. Seçilen yolun, kullanılan araçların hiçbir önemi yok.

(François yavaş yavaş sakinler, fakat bitkin bir halde kalır. Lucie onu kendine doğru çeker, bağrına bastırır.)

SORBIER — Araçların hiçbir önemi yok... Öyle ya. Bağır, çağır, ağla, yalvar, onlardan af dile, söyleyecek, itiraf edecek birşeyler bulabilmek için kafanı patlat: Eline ne geçecek: Sermayen yok ki; söyliyecek hiçbir şey bulamıyorsun; herşey, bütün o küçük hataların, pisliklerin kökünedek gizli kalacaktır. Kimbilir, belki de böylesi daha iyi (Bir an) Bilmiyorum emin değilim.

CANORIS — Ya ne istiyordun? Onlardan gizleyebilecek bir isim, ya da bir tarih falan mı bilmek?

SORBIER — Bilmiyorum. Öyle olsaydı susabilir miydim, onu bile bilmiyorum.

CANORIS — Öyleyse?

SORBIER — Kendimi tanımak isterdim. Eninde sonunda beni yakalayacaklarını ve bir gün, bir duvar dibinde kendi kendimle yüzyüze kalıp «işkenceye dayanabilecek misin?» diye soracağımı biliyordum. Tâ başındanberi biliyordum. Beni korkuya düşüren vücudum, anlıyor musun? Allahın belâsı, dayanıksız, pis bir gövde benimkisi. Sinirlerim karı sinirinden

farksız. İşte, beklenen an geldi artık. Çok geçmez âletleriyle oramı buramı dürtüklemeye başlarlar. Bir hiç için acı çekeceğim; şu dünyada neye yaradığımı, kaç paralık herif olduğumu bilmeden öleceğim.

(Aşağıda müzik durur. Hepsi yerlerinden sıçrar, kulak verirler)

HENRI — (Birden uyanarak) Ne oluyor? (Bir an) Ha, polka bitmiş. Şimdi dansetmek sırası bizde desenize? (Müzik tekrar başlar) Boşuna heveslenmişim. Müzikten bu kadar hoşlanmaları pek garip doğrusu. (Kalkar) Rüyamda dansediyordum. Şehrazad'da. Pariste Şehrazad'ı bilirsiniz. Oraya hiç gitmemiştim ama... (Yavaş yavaş uyanır, kendine gelir) Aa, sizler. A sen.. Sen de.. Danseder misin, Lucie?

LUCIE — Hayır.

HENRI — Sizin de bilekleriniz ağrıyor mu çocuklar? Uyurken adalelerim şişmiş olacak? Saat kaç?

CANORIS — Üç.

LUCIE — Beş.

SORBIER — Altı.

CANORIS — Bilmiyoruz.

HENRI — Senin saatin yok muydu?

CANORIS — Bileğimi bükerken kırdılar. Epeyce uyudun. Orası muhakkak.

HENRI — (Canoris'ye) Yardım etsene biraz (Canoris kalkar, Henri'ye omuz verir. Henri tavandaki küçük pencereye kadar uzanır) Güneşe bakarsan saat 5. Lucie haklıymış. (Geri

iner) Belediye binası hâlâ yanıyor. Sahi, dansetmez misin? (Bir an) Of, bu müzikten hiç hoşlanmıyorum.

CANORIS — (İlgisiz) Yok canım!

HENRI — Herhalde ta çiftlikten duyuluyordur.

CANORIS — İşitecek tek canlı kalmadı ki.

HENRI — Biliyorum. Pencerelerden içeri giriyor, cesetlerin üstünde dansediyordur bu nakarat. Müzik ve güneş! Ne nefis tablo. Ve cesetler! Hepsi kapkara. Tüh! Fırsatı kaçırdık. Kaçırmayacaktık. (Bir an) Nesi var küçüğün?

LUCIE — İyi değil. Sekiz gündür gözünü kırpmadı. Sen nasıl uyuyabiliyorsun?

HENRI — Kendiliğinden geldi. Bir an kendimi öyle yalnız hissettim ki, uykum geldi. (Güler) Bütün dünya bizi unuttu. (François'ya yaklaşır) Zavallı yavrucak... (Saçlarını okşar, sonra birden durur. Canoris'ye) Hatamız neydi bizim?

CANORIS — Ne bileyim? Hem bilsem ne olacak artık?

HENRI — Bir yerde bir hata ettik: Kendimi suçlu hissediyorum.

SORBIER — Sen de mi? Bak buna sevindim. Kendimi yalnız sanıyordum.

CANORIS — Öf be! Al işte: Ben de kendimi suçlu hissediyorum. Ama bu neyi değiştirir?

HENRI — Hatalı hatalı ölmek istemezdim.

CANORIS — Boşuna kafanı patlatıp durma. Çocuklardan hiçbiri bize serzenişte bulunmayacaktır, eminim bundan.

HENRI — Çocukların canı cehenneme! Silâh arkadaşı falan vız gelir bana şimdi! Şu anda yalnız kendime hesap vermek zorundayım. (Bir an, kendi kendine konuşur gibi) İşler böyle bombok olmayacaktı, olmamalıydı. Hatanın nerede olduğunu bir bulabilsem...

CANORIS — Pek lâzım sanki.

HENRI — Hatamı bir bulabilsem çekinmeden kabul eder ve «işte bunun için ölüyorum» diyebilirdim. Hey Ulu Tanrım! İnsan fareler gibi kapana kısılıp bir hiç için can veremez ki.

CANORIS — (Omuzlarını silkerek) Pöh!

SORBIER — Omuz silkecek ne var? Ölümünü kurtarmak hakkı değil mi? Elinde kalan tek şey bu.

CANORIS — Elbette hakkı. Kurtarsın kurtarabilirse bakalım.

HENRI — İznin için teşekkürler. (Bir an) Sen de kendi ölümünü kurtarmaya çalışsan iyi edersin: Çok vaktimiz kalmadı.

CANORIS — Kendi ölümümü mü? Niçin? Neye yarar? Tamamen kişisel bir iş bu.

HENRI — Tamamen kişisel. Evet. Sonra?

CANORIS — Şimdiyedek hiç kişisel işlere burnumu sokmadım. Ne başkalarının, ne de kendimin.

HENRI — (Onu dinlemeksizin) Hiç değilse kendi kendime «elimden geleni yaptım» diyebilsem. Ama bu çok fazla istemek olur herhalde. Otuz yıldır kendimi hep suçlu hissetim. Yaşadığım için suçlu. Şimdi ise benim hatam

yüzünden yanan evler var. Hatam yüzünden ölen masumlar var. Ve ben suçlu öleceğim. Hayatım baştan sona bir yanlışlık.

CANORIS — (Yerinden kalkar, ona yaklaşır) Hiç de alçak gönüllü değilsin, Henri.

HENRI — Efendim?

CANORIS — Alçak gönüllü olmadığın için kendini yiyip bitiriyorsun. Bana kalırsa bizler çoktan öldük. Yararlı olmaktan alakonulduğumuz an öldük. Şimdi elimizde kalan son bir nefes. Son bir canlılık. Geberip gitmeye yetecek birkaç saatçik. Zamanı öldürmekten, yanındakilerle gevezelik etmekten gayri artık yapacak hiçbirşeyin yok. Boşver Henri; keyfine bak. Dinlen. Mademki burada yapacak başka hiçbirşey yok, dinlen, keyfine bak. Artık yoğuz biz. Hesaptan çıktık. Önemsiz birer ölüyüz. (Bir an) Ömrümde ilk defa kendime yangelip dinlenme hakkı tanıyorum.

HENRI — Üç yıldır ilk defa kendi kendimle yüzleşiyorum. Emirler verilirdi, yerine getirirdim. Doğru yaptığımı, haklı olduğumu sanırdım hep. Şimdi kimseler bana emir vermiyor ve hiçbir şey beni haklı çıkarmıyor. Küçük bir hayat kırıntısı bile bunun için çok fazla. Evet. Tam kendi kendimle yüzleşeceğim zaman bu. (Bir an) Neden öleceğiz biz, Canoris?

CANORIS — Tehlikeli bir görev verilmişti, şansımız ters gitti de ondan.

HENRI — Evet. Bizim çocuklar böyle düşünecekler. Resmî söylevlerde böyle denilecek. Ama

sen, sen ne düşünüyorsun bu konuda?

CANORIS — Birşey düşündüğüm yok. Bir dava için yaşıyordum ve günün birinde onun uğruna bu şekilde öleceğimi çok önceden biliyordum.

HENRI — Bir dava için yaşıyordun, evet. Ama şimdi kalkıp da onun uğruna öldüğünü söyleme bana. Başarabilseydik belki... İş başında ölseydik o zaman belki... (Bir an) Öleceğiz, çünkü bize budalaca emirler verildi. Öleceğiz çünkü bu emirleri iyi yerine getiremedik. Üstelik ölmemizin kimseye bir yararı yok. Davanın istediği bizim köye hücum etmemiz değildi. Davamız bizden böyle birşey beklemiyordu. Beklemiyordu, çünkü gerçekleştirilemiyecek bir tasarı idi bu. Dava hiçbir zaman emir vermez. Hiçbir zaman şunu şöyle yapacaksın demez. Onun ne istediğine bizler karar veririz. Davadan bahsetmiyelim. Burası yeri değil davadan bahsetmenin. Uğruna çalışabildiğin sürece davanın lâfını edebilirsin. Ama sonra? Sonra susmak ve hele onu kişisel avunmalarımız için bir âlet olarak kullanmamak gerek. Davamız bizi başından attı, çünkü yararlı olamadık. Şimdi kendisine yararlı olabilecek başkalarını bulacak. Tours'da, Lille'de Carcassonne'da binlerce kadın bizim yerimizi alacak çocuklar doğurmakta. Yaşantımızı haklı göstermeye çalıştık ama fırsatı kaçırdık. Şimdi öleceğiz ve hiçbir özürümüz olmıyacak. Anlamsız ölüler arasına katılacağız.

CANORIS — (İlgisizce) Nasıl istersen öyle düşün. Şu dört duvar arasında olup biten hiçbir şeyin önemi yok artık. Ummak ya da umudunu yitirmek; İkisi de aynı kapıya çıkar: Hiç. (Bir an)

HENRI — Kendimizi oyalayacak birşeyler olsa bari. Ne olursa olsun, uğraşabileceğimiz birşeyler, ya da onlardan gizleyebileceğimiz birşeyler... (Bir an, Canoris'ye) Sen evlisin değil mi? Bir karın var?

CANORIS — Evet, Yunanistanda.

HENRI — Onu düşünebiliyor musun?

CANORIS — Çalışıyorum, ama nafile.

HENRI — (Sorbier'ye) Ya sen?

SORBIER — İhtiyar bir anamla babam var. Onları çok severim. Beni İngilterede sanıyorlar. Şimdi masaya oturmuşlardır. Akşam yemeğini erken yerler. Hiç değilse şöyle bir an birdenbire kalplerinde hafif bir sızı duyacaklarını bilsem... Ama eminim, şu anda son derece sakindirler. Bir yıl, üç yıl, beş yıl hep beni bekleyecekler, bekledikçe daha sakin, daha sakin olacaklar ve ben onlar farkına bile varmadan kalplerinden silinip gideceğim. Babam şimdi bahçesinden söz ediyordur. Sofrada hep bahçesinden söz eder. Az sonra kalkıp lâhanlarını sulamaya gidecektir. (İçini çeker) Sanki onları düşünmek neye? Bir faydası yok ki.

HENRI — Evet. Hiçbir faydası yok. (Bir an) Ama benimkilerin de hayatta olmalarını isterdim.

Hiç kimsem yok.

SORBIER — Dünyada kimsen yok mu?

HENRI — Yok.

LUCIE — (Birden canlanır) Haksızlık ediyorsun. Jean var ya. Hepimizin Jean'ı var ya. Jean bizim şefimizdi. Bizi düşünüyordur şimdi.

HENRI — Seni düşünüyordur. Seni sevdiği için düşünüyordur.

LUCIE — Hepimizi de.

HENRI — (Tatlılıkla) Lucie! Ölülerimizden çok mu söz ettik? Onları gömecek vakit kalmamıştı. Hattâ kalplerimize gömecek kadar bile zaman yoktu. (Bir an) Evet. Benim ölümümle hiçbir şey eksilmeyecek. Yokluğum duyulmayacak. Geride hiçbir boşluk bırakmıyacağım. Metrolar yine işleyecek, lokantalar dolup taşacak, kafalar küçük kaygılar peşinde yorulup düşecek. Ben dünyanın dışına çıktım ama dünya yine de ağzınadek dolu kaldı. Tıpkı bir yumurta gibi. Aranan, vazgeçilemeyen biri olmak isterdim. Birşey, ya da bir kimse için. (Bir an) Ha, aklıma gelmişken, Lucie, bir açıklamada bulunayım: Seni sevdim. Bunu şimdi söylüyorum, çünkü artık hiçbir önemi yok.

LUCIE — Evet, artık hiçbir önemi yok.

HENRI — İşte böyle! (Güler) Dedim ya, hayata gelişimin hiçbir faydası yoktu.

(Kapı açılır, iki Milis Askeri içeri girer).

SORBIER — Günaydın. (Henri'ye) Sen uyurken tam üç kere gelip bizi yokladılar.

M. ASKERİ — Sorbier sen misin? (Bir sessizlik)
SORBIER — Benim.
M. ASKERİ — Bizimle gel. (Yeniden bir sessizlik)
SORBIER — İyi. Benden başladıklarına sevindim. (Bir an, kapıya doğru yürür) Düşünüyorum da; acaba kendimi tanıyabilecek miyim? İşte fırsat bu fırsat. (Kapıdan çikarken) Bu saatte babam lâhanalarını suluyordur.

SAHNE II.

(Sorbier hariç, ötekiler)

(Uzun bir sessizlik)
HENRI — (Canoris'ye) Bir sigara versene.
CANORIS — Hepsini aldılar.
HENRI — Eh, ne yapalım. (Aşağıda bir cava müziği başlar) E hadi, madem dansetmemizi istiyorlar, dansedelim bari. Lucie?
LUCIE — Hayır dedim ya.
HENRI — Nasıl istersen. Burda başka damlar da var. (Mankene yaklaşır. Kelepçeli ellerini güçlükle kaldırarak, mankenin omuzlarından ve boynundan geçirir. Göğsüne bastırarak dansetmeye başlar. Müzik durur. Henri de durur. Mankeni bırakır. Yavaşça kollarını çeker) Başladılar. (Dinlerler).
CANORIS — Birşey duyuyor musun?
HENRI — Yoo.
FRANÇOIS — Ona ne yapıyorlar dersin?

CANORIS — Bilmem. (Bir an) Allah vere de dayansa. Aksi halde kendi kendine çektirdiklerinin yanında onların yaptıkları hiç kalır.

HENRI — İster istemez dayanacak.

CANORIS — Demek istediğim: İçten karşı koyabilse. İnsanın diyecek birşeyi olmadığı zaman dayanmak daha güçtür. (Bir an)

HENRI — Bağırmıyor. Orası muhakkak.

FRANÇOIS — Belki sadece sorguya çekiyorlardır.

CANORIS — Hadi ordan! (Sorbier haykırır. Hepsi yerlerinden sıçrarlar).

LUCIE — (Çok tabii bir sesle, çabuk çabuk) Jean şimdi Grenoble'a varmıştır. Yol 15 saatten fazla sürmez. Kendini çok tuhaf hissediyordur. Şehir sessiz. Kahvelerin taraçalarında insanlar oturmaktadır. Olup bitenler şimdi bir düş gibi gelir ona. (Sorbier'nın haykırmaları yükseldikçe Lucie de sesini yükseltir.) Bizi düşünüyordur: Açık pencerelerden radyonun sesi gelmektedr. Jean radyoda söylenenleri dinliyordur. Güneş dağların üstünde parlamakta. Güzel bir yaz günü. (Daha kuvvetli bağırır) Off!... (Kendini bir sandığın üstüne atar. Hıçkırarak sözlerini tekrarlar) Güzel bir yaz günü...

HENRI — (Canoris'ye) Ben bağırmayacağım.

CANORIS — Bağırsan daha iyi olur. Ferahlarsın.

HENRI — Burda sesimi duyduğunuzu bilmek. Onun başının üstünde ağladığımı düşünmek... Bu fikre dayanamam. (François titremeye başlar.)

FRANÇOIS — (Bir krize yakalanmak üzeredir) İnanmıyorum.... İnanmıyorum... (Dışarda, koridorda ayak sesleri duyulur).

CANORIS — Sus yavrum. İşte geldiler.

HENRI — Sıra kimde acaba?

CANORIS — Sende, ya da bende. Kızla çocuğu en sona saklayacaklardır. (Bir anahtar kapının kilidinde döner) Allah vere de bende olsa. Başkalarını duymak hiç hoşuma gitmiyor. (Kapı açılır. Biri Jean'ı odaya iter. Jean'ın elleri kelepçeli değildir.)

SAHNE III

(Ötekiler, sonra Jean)

(Jean karanlığa alıştırmak için girerken gözlerini kırpıştırır. Ötekiler, hepsi de Jean'a dönerler. Milis Askeri kapıyı kapıyarak çıkar.)

LUCIE — Jean!

JEAN — Sus! Adımı söyleme. Şöyle, duvarın dibine gel. Belki de anahtar deliğinden bizi gözetliyorlardır. (Jean Lucie'ye bakar) Sensin! Sen! İşte! Karşımda. Seni tekrar görebileceğim hiç aklımdan geçmemişti. Şurdaki kim?

CANORIS — Canoris.

HENRI — Henri.

JEAN — İyi seçemiyorum. Ya Pierre'le Jacques? Şey mi?

HENRI — Evet.

JEAN — Yumurcak da burda mı? Zavallı yavrum. (Alçak sesle, çabuk, çabuk) Hepinizi öldü sanıyordum.

HENRI — (Gülerek) Ölmemek için elimizden geleni yaptık.

JEAN — Bundan şüphem yok. (Lucie'ye) Neyin var?

LUCIE — Ohh, Jean!... Herşey bitti. Kendi kendime hep: Şimdi Grenoble'dadır, diyordum. Sokaklarda yürüyor, dağlara bakıyor... Ve... Ve... Of, şimdi artık herşey bitti.

JEAN — Saçmalama. Burdan kurtulmam işten bile değil.

HENRI — Seni nasıl yakaladılar.

JEAN — Henüz yakalamadılar. Aşağıda, Verdone yolu üstünde bunların devriyelerinden birinin eline düştüm. Cimiers'li olduğumu söyledim. Cimiers aşağıda, vadideki kasabalardan biridir. Doğruyu söyleyip söylemediğimi anlamak için beni buraya getirdiler.

LUCIE — Fakat Cimiers'de... Öğrendiklerinde...

JEAN — Orda, sorulduğunda ne söylemeleri gerektiğini bilen arkadaşlar var. Bizimkilerden... Burdan kurtulacağım. (Bir an) Kurtulmalıyım: Çocukların bir şeyden haberleri yok daha.

HENRI — (Islık çalarak) Anlaşıldı. Ee, ne dersin bakalım? Fena kısıldık değil mi?

JEAN — Başka bir yerde tekrar başlıyacağız.

HENRI — Sen başlarsın, belki. (Koridorda ayak sesleri).

CANORIS — Ondan uzak durun. Bizim kendisiyle konuştuğumuzu görmesinler.

JEAN — Ne oluyor?

HENRI — Sorbier'yi getiriyorlar.

JEAN — Yaa! Demek...

HENRI — Evet. İşe ondan başladılar.

(İki Milis Askeri Sorbier'yi kollarından tutarak getirirler. Sorbier sandıklardan birinin üstüne yığılır. Milis Askerleri çıkarlar).

SAHNE IV.

(Ötekiler ve Sorbier)

SORBIER — (Jean'ı görmeksizin) Beni çok mu tuttular aşağıda?

HENRI — Bir yarım saat.

SORBIER — Yarım saat mı? Haklıymışsın, Canoris. Zaman çabuk geçiyor. Bağırdığımı duydunuz mu? (Cevap vermezler) Elbet. Elbet duymuşsunuzdur.

FRANÇOIS — Sana ne yaptılar?

SORBIER — Görürsün. Sen de görürsün. Bu kadar aceleci olma.

FRANÇOIS — Çok mu? Çok mu kötüydü?

SORBIER — Bilmem. Ama bak; ille birşey öğrenmek istiyorsan şunu söyleyebilirim: Bana Jean'ın nerde olduğunu sordular. Eğer bilseydim söyliyecektim. Gördünüz ya: Artık kendimi tanıyorum. (Hepsi de susarlar) Ne var?

(Onların baktıkları tarafa bakar. Sırtını kolları açık halde duvara dayamış olan Jean'ı görür) Ordaki kim? Jean mı?

HENRI — (Acele) Suss. Onu Cimiers'li bir delikanlı sanıyorlar.

SORBIER — Cimiers'li bir delikanlı ha? Amma da şanslıymışım!

HENRI — (Şaşkın) Ne dedin?

SORBIER — Hiç. Amma da şanslıymışım, dedim. Şimdi onlardan gizliyecek birşeyim var artık.

HENRI — (Hemen hemen neşeli) Doğru. Şimdi artık hepimizin de onlardan gizleyecek birşeyimiz var.

SORBIER — Keşke beni öldürselerdi!...

CANORIS — Sorbier! Konuşmayacağına yemin ederim! Konuşmayacaksın!

SORBIER — Sen ne sayıklıyorsun be! Anamı bile ele veririm namussuzum. (Bir an) Bir dakika bütün bir hayatı bok etmeye yetiyor. Adaletsizlik bu.

CANORIS — Bir dakika yetmez. Çok daha fazlası gerek. Düşün bak. Zayıf bir an herşeyi bırakıp da bize katılmaya karar verdiğin günü değiştirebildi mi? Ya sabırla, cesaretle geçen üç yıl? Ya o kadar yorgun olduğun halde silâhla birlik küçüğün çantasını da taşıdığın gün?

SORBIER — Boşuna kafanı yorma. Şimdi biliyorum artık. Şimdi gerçekte ne olduğumu biliyorum.

CANORIS — Gerçekte mi? Neden bugün seni döğdüler diye dünden, kendin içmeyip de hakkını Lucie'ye verdiğin dünden daha gerçek oluyormuşsun? Bizler hep kendi ölçülerimiz içinde yaşamak için yaratılmamışız.

SORBIER — İyi, peki. Öyleyse de bakalım: Az önce baklayı ağzımdan kaçırsaydım yüzüme, gözlerimin içine bakabilir miydin?

CANORIS — Yapmazsın ki.

SORBIER — Ama ya yapsaydım? (Canoris ses çıkarmaz) Gördün mü? (Bir an. Sorbier güler) Rahat yataklarında ölen ne insanlar vardır. Vicdanları rahat... İyi evlâtlar, iyi eşler, iyi vatandaşlar, iyi analar, iyi babalar.... Ha, hayy! Bunlar da benim gibi namussuz, benim gibi alçak kişilerdir, ama böyle olduklarını hiçbir zaman bilemezler. Şanslıdırlar da ondan. (Bir an) Sustursanıza be! Ne diye susturmuyorsunuz beni ha? Ne bekliyorsunuz, daha?

HENRI — İçimizde en iyimiz sensin, Sorbier.

SORBIER — Kes be! Ağzına bilmem ne senin...

(Koridorda ayak sesleri. Susarlar kapı açılır.)

MİLİS AS — Yunanlı? Nerde o?

CANORIS — Benim.

M. ASKERİ — Yürü hadi.

(Canoris Milis Askerleriyle çıkar.)

SAHNE V.

(Canoris hariç ötekiler)

JEAN — Benim yüzümden acı çekecek.

HENRI — Senin yüzünden olsun bari. Yoksa bir hiç için çekecekti.

JEAN — Geri döndüğünde bakışına nasıl dayanacağım? (Lucie'ye) Söyle, benden nefret ediyor musun?

LUCIE — Hiç öyle bir halim var mı?

JEAN — Elini ver. (Lucie zincirli ellerini ona uzatır) Benim ellerim de kelepçeli olmadığı için nasıl utanç duyuyorum. Burdasın! Kendi kendime hep: Hiç değilse onun için herşey bitti. Korku, açlık, ıstırap... Hepsi, hepsi bitti diyordum. Seni de almaya gelecekler, fakat yarı kısmın burada kalacak. Yarını götürebilecekler.

LUCIE — Giderken gözlerimde yalnız aşk olacak.

JEAN — Çığlıklarını duymamak elimden gelmiyecek.

LUCIE — Bağırmamaya çalışacağım.

JEAN — Ama küçük bağıracak. Eminim, bağıracak.

FRANÇOIS — Sus! Sus be! Sus! Hepiniz de kesin sesinizi! Delirtmek mi istiyorsunuz beni! Ben kahraman mahraman değilim. Senin yerine başkasına işkence edilmesini istemiyorum anlaşıldı mı! İstemiyorum!

LUCIE — François!

FRANÇOIS — Rahat bırak beni! Onunla yatmadım! Ona karılık etmedim ben! (Jean'a) Bilmek istersen söyleyeyim: Senden nefret ediyorum, nefret! (Bir an)

JEAN — Haklısın. (Kapıya doğru gider)

HENRI — Heey! Buraya bak. Ne yapıyorsun?

JEAN — Kendi yerime arkadaşlarımın kafalarını ezdirmiye alışık değilim.

HENRI — Durumu çocuklara kim haber verecek öyleyse? (Jean durur).

FRANÇOIS — Bırak gitsin! Madem kararından dönmek istiyor, engel olmaya hakkın yok.

HENRI — (François'nın sözlerine aldırış etmeden Jean'a) Köyü ele geçirdiğimizi sanarak çıkıp geldiklerinde ne olacak? (Jean geri döner, başı önüne eğilmiştir. Oturur). Bana bir sigara versen daha iyi edersin, (Jean ona bir sigara verir) Küçüğe de ver bir tane.

FRANÇOIS — Beni rahat bırak! (Odanın dip tarafına doğru gider.)

HENRI — Yak. (Jean onun sigarasını yakar. Henri sigarasından geniş iki nefes çeker, sonra sinirli bir iki hıçkırıkla ağlar) Aldırma. Önemli değil. Sigara içmesini severdim ama böylesine hoşuma gideceğini bilmezdim. Daha kaç tane var?

JEAN — Bir.

HENRI — (Sorbier'ye) Al. (Sorbier onun uzattığı sigarayı alır, bir iki nefes çeker, geri verir. Henri Jean'a döner) Burda olmana seviniyorum. Önce bana sigara verdiğin için, sonra da bizi son gören kimse olacağın için. Gider Sorbier'nin anasını babasını görürsün. Canoris'nin karısına bir mektup yazarsın.

LUCIE — Yarın, şehre ineceksin; gözlerinde yüzü-

mün son canlı hayali. Yeryüzünde bunu bilen tek kimse sen olacaksın. Unutamıyacaksın. Unutmaman gerek. Ben demek sen demektir. Sen yaşarsan ben de yaşayacağım.

JEAN — Unutmak ha! (Lucie'ye doğru ilerler. Bu sırada dışarda ayak sesleri işitilir)

HENRI — Olduğun yerde kal. Ses etme. Geliyorlar. Benim sıram. Acele etmeliyim, yoksa sözümü bitirmeye vakit kalmaz. Dinle: Gelmeseydin niçin olduğunu bilmeden hayvanlar gibi acı çekip duracaktık. Fakat geldin, buradasın. Bundan sonra olup bitecekler artık bir anlam taşıyacak. Vazgeçmek yok. Dayanacağız. Yalnız senin için değil, silâh arkadaşlarımız için de. Son darbeyi indiremedik, fırsatı kaçırdık, ama görünüşü kurtarabiliriz belki. (Bir an) Büsbütün faydasız biri olduğumu sanıyordum, fakat şimdi görüyorum ki benim de yararlı olduğum şeyler varmış. Şans biraz yardım ederse belki de kendi kendime bir hiç için ölmediğimi söyleyebilirim.

(Kapı açılır. İki Milis Askerinin kolunda Canoris görünür).

SORBIER — O bağırmadı.

PERDE

PERDE II

(Bir okul sınıfı. Banklar ve sıralar. Duvarlar beyaz badanalı. Dipteki duvarda bir Fransa haritası ve Petain'in bir portresi. Solda bir pencere. Dipte bir kapı. Pencerenin yanında küçük bir masanın üstünde bir radyo.)

SAHNE I.

(Clochet - Pellerin - Landrieu)

CLOCHET — Sonrakine geçelim mi?

LANDRIEU — Bir dakika. Biraz nefes alalım.

CLOCHET — Sen nefesini aladur. Bu arada ben sorguya devam edebilirim.

LANDRIEU — Olmaz. Bu kadar zevk çoktur sana. Acıkmadın mı yani?

CLOCHET — Hayır.

LANDRIEU — (Pellerin'e) Hayret! Clochet acıkmamış! (Clochet'ye) Sakın hasta olmayasın?

CLOCHET — Çalışırken acıkmam. (Radyoya yaklaşır, düğmeyi çevirir)

PELLERIN — Gene kafamızı patlatma yahu.

CLOCHET — (Homurdanır. Cümlenin sadece bir kısmı duyulur)... pek şaşırtıyor.

PELLERIN — Ne dedin?

CLOCHET — Müzikten hoşlanmayan insanları görmek beni pek şaşırtıyor, dedim.

PELLERIN — Belki müzik severim ama böylesini değil, hele burda hiç değil.

CLOCHET — Ya, öyle mi? Bense daha düğmeyi çevirir çevirmez... (Üzüntüyle) Hafif hafif çalabilirdik pekâlâ.

PELLERIN — Olmaz.

CLOCHET — Amma da duygusuzsunuz yahu! (Bir an) Çağırtalım mı?

LANDRIEU — Allahını seversen bırak da biraz nefes alalım! Daha sıradan geçecek üç kişi var. En aşağı gecenin onuna kadar sürer. Boş kursakla çalışırsam sinirlerim ayaklanır benim.

CLOCHET — Bir kere üç değil, iki kişi kaldı. Küçüğü yarına bırakıyorduk ya. Sonra, biraz metodlu çalışırsak onların işini de iki saatte tamamlarız. (Bir an) «Tunus Radyosu bu gece sizlere Tosca Operasını yayınlıyor»

LANDRIEU — Bana ne Tosca'dan! Aşağı in de bak bakalım, atıştıracak birşeyler bulmuşlar mı?

CLOCHET — Buldular ya: Bir yığın tavuk.

LANDRIEU — Gene mi! Gına geldi tavuk yiye yiye. Git bana bir kutu balık konservesi getir.

CLOCHET — (Pellerin'e) Ya sen?
PELLERIN — Bana da aynı.
LANDRIEU — Hem sonra birini gönder de şunu temizlesin.
CLOCHET — Neyi?
LANDRIEU — Şurayı işte. Yunanlının kanı. Söyle de silsinler. Miğdesi bulanıyor adamın.
CLOCHET — Kanı temizlemesek daha iyi. Ötekileri etkilendirir.
LANDRIEU — Bu murdar şey döşemenin üstünde kaldıkça ağzıma bir lokma koyamam. (Bir an) Anlaşıldı mı?
CLOCHET — Temizlemesek daha iyi.
LANDRIEU — Burda emir veren kim? Sen mi, Ben mi? (Clochet omuzlarını silker, çıkar.)

SAHNE II

(Landrieu - Pellerin)

PELLERIN — Adama bu kadar yüklenme canım.
LANDRIEU — Kafamı kızdırıyor o da.
PELLERIN — Haberin olsun... Darnand'ın yanında bir yeğeni var. Durmadan ona rapor gönderiyor. Bana kalırsa Daubin'i attıran da o.
LANDRIEU — İtoğlu it! Niyeti beni de attırmaksa elini çabuk tutsun, zira benden önce Darnand'ın suyu ısınacak, fikrimce.
PELLERIN — Olabilir. (İçini çeker, farkında olmaksızın radyoya doğru yürür)
LANDRIEU — Dur aman! Şimdi de sen başlama!

PELLERIN — Haberleri dinlemek için.

LANDRIEU — (Yüzünü buruşturur) Ne diyeceği belli. (Pellerin radyonun düğmesini karıştırır.)

SPİKERİN SESİ — Dördüncü gonkta saat tam sekiz olacaktır. (Gonk vurur. İki adam saatlerini ayarlarlar) Sayın dinleyiciler, şimdi pazar konserimizi dinleyeceksiniz.

LANDRIEU — (Derin bir iç çekerek) Öyle ya. Bugün pazar. (Bir müzik parçasının ilk notları) Kes şunu.

PELLERIN — Pazarları benim külüstür arabaya atladığım gibi Montmartre'dan bir piliç yakalar, soluğu doğru Touquet'de alırdım.

LANDRIEU — Ne zaman bu?

PELLERIN — Ohoo! Savaştan önce.

SPİKERİN SESİ — Kilisenin bahçesinde çiviler buldum. Tekrar ediyoruz: Kilisenin bahçesinde...

LANDRIEU — Çenen tutulsun, bok herif! (Boş bir konserve kutusu yakalar, radyoya doğru fırlatır.)

PELLERIN — Deli misin? Radyoyu kıracaksın.

LANDRIEU — Vız gelir! Bu bok soylarını dinlemek istemiyorum. (Pellerin radyonun düğmesini çevirir).

SPİKERİN SESİ — Alman Kuvvetleri Cherbourg ve Gaen'de dayanmaktadırlar. Saint-Lo mıntıkasında düşman ilerlemesine karşı en hafif bir önleme kaydedilmemiştir.

LANDRIEU — Anlaşıldı. Kapat. (Bir an) Sen ne

düşünüyorsun? Ne yapacaksın? Nereye gideceksin?

PELLERIN — Ne yapılabilir ki? Olan oldu.

LANDRIEU — Öyle. Köpoğlu köpekler!

PELLERIN — Kimler?

LANDRIEU — Hepsi. Almanlar da. Hepsi kalleş. (Bir an) Ah yeniden başlamak kabil olsaydı...

PELLERIN — Benim hiçbir şeye aldırdığım yok. Pişmanlık falan da duyduğum yok. Doğrusu iyi eğlendim. Hiç değilse şu son günler...

(Clochet elinde konserve kutularıyla geri gelir).

SAHNE III

(Ötekiler - Clochet - Sonra bir Milis Askeri)

LANDRIEU — E, ne dersin Clochet? İngilizler Nis'e kuvvet çıkarmışlar.

CLOCHET — Nis'e mi?

LANDRIEU — Hiçbir mukavemetle karşılaşmamışlar. Puget - Ténier'ye doğru ilerliyorlar.

(Clochet bir bankın üstüne çöker kalır.)

CLOCHET — Tanrım! (Landrieu ve Pellerin gülerler) Ne o? Yoksa şaka mıydı? Şimdi alayın sırası mı canım!

LANDRIEU — Boş ver! Bu akşam bunu raporuna yazarsın. (Bir Milis Askeri girer) Bana şurayı temizleyin. (Pellerin'e) Sen yemiyor musun? (Pellerin yaklaşır, eline bir konserve alır, bakar, sonra geri koyar.)

PELLERIN — (Esner) İşe başlamadan önce hep kendimde bir gevşeklik hissediyorum. (Tekrar esner) Yeteri kadar kötü değilim anlaşılan. Ama inatlarını görmüyor muyun, kan tepeme sıçrıyor. Şimdi sorguya çekeceğimiz adam nasıl birşey?

CLOCHET — Şöyle otuz yaşlarında, uzun boylu, sağlam yapılı biri. Eh biraz spor yapmış olur.

LANDRIEU — Yunanlı gibi katır inatlı çıkmasın da.

PELLERIN — Pöh! Yunanlı duygusuzun, kös dinlemişin biriydi.

LANDRIEU — Bunlar konuşmamakta direndikçe insana fena koyuyor. (Esner) Hay Allah, beni de esnettin. (Bir an. Landrieu bir süre konuşmadan konserve kutusunun dibine bakar, sonra birden başını kaldırır, Milis Askerine) Git, getir şunu.

(Asker çıkar. Sessizlik. Clochet ıslık çalar. Pellerin pencereye gider, ardına kadar açar.)

CLOCHET — Pencereyi açma. Hava serinlemeye başladı.

PELLERIN — Pencere! Haa, evet... (Güler) Farkında olmadan açmışım. (Kapamak için gider.)

LANDRIEU — Bırak, kalsın. Başım tuttu havasızlıktan.

CLOCHET — Siz bilirsiniz.

(Henri ve üç Milis Askeri girerler.)

LANDRIEU — Oturtun. Kelepçelerini çözün. El-

lerini koltuğun kenarlarına bağlayın. (Milis Askerleri Henri'yi bağlarlar) Adın?

HENRI — Henri.

LANDRIEU — Henri ne?

HENRI — Henri.

(Landrieu bir işaret yapar. Milis Askerleri Henri'yi tokatlarlar.)

LANDRIEU — Şimdi söyle: Adın ne?

HENRI — Adım Henri. Hepsi bu.

(Askerler Henri'yi tokatlarlar.)

LANDRIEU — Yeter. Serseme çevireceksiniz adamı. Yaşın kaç?

HENRI — Yirmi dokuz.

LANDRIEU — İşin?

HENRI — Savaştan önce tıp öğrencisiydim.

PELLERIN — Demek aklın fikrin, kültürün yerinde sersem! (Milis Askerlerine) Başına vurun.

LANDRIEU — Vakit kaybetmiyelim.

PELLERIN — Tıp öğrencisiymiş! Vursanıza be!

LANDRIEU — Pellerin! (Henri'ye) Şefin nerde?

HENRI — Bilmiyorum.

LANDRIEU — Orası muhakkak. Hayır, durun, vurmayın. Sigara içer misin? Ona bir sigara verin. Durun. (Kendi ağzına bir sigara koyar, yakar, Sonra Henri'ye uzatır. Bir Milis Askeri sigarayı Henri'nin ağzına verir.) İç. Umduğun nedir? Bizi şaşırtamıyacaksın. Hadi, Henri. İnat etme. Seni kimseler görmüyor. Kendi zamanını da bizimkini de iyi kullan, boşuna

harcama. Önünde yaşayacağın çok zaman kalmadı.

HENRI — Sizin de.

LANDRIEU — Bizim önümüzde hiç değilse daha bir iki ay var. Seni gömmeye bol bol yetecek bir zaman. Hadi iç... ve düşün. Mademki okumuş yazmış birisin, gerçeği görebilirsin. Sen konuşmazsan arkadaşın, ya da sizin süt kuzusu konuşacak. Unutma.

HENRI — Bu onları ilgilendirir.

LANDRIEU — Şefin nerde?

HENRI — Söyletebilirseniz söyletin.

LANDRIEU — Öyle mi? Nasıl istersen. Sigarasını alın. Başla bakalım Clochet.

CLOCHET — Sopaları iplere geçirin. (Milis Askerleri Henri'nin bileklerini sıkan iplere iki sopa geçirirler) Güzel. Sen konuşuncaya kadar bükecekler şimdi.

HENRI — Konuşmayacağım.

CLOCHET — Tabii hemen değil: Önce bağıracaksın.

HENRI — Bağırtabilirsen bağırt bakalım.

CLOCHET — Hiç de alçak gönüllü değilsin. Oysa alçak gönüllü olmalısın. Yüksekten düşenin kafası kırılır. Çevirin hadi. Bükün. Yavaş yavaş! Evet? Yok mu? Hayır mı? Bükün, bükün. Durun: Canı yanmaya başladı. Hadi bakalım? Hayır mı? Öyle ya. Senin gibi aydın kişiler can acısı nedir bilmezler. Can sıkıntısı : Yüzünden okunan sadece bu (Alçak, hemen hemen tatlı bir sesle) Terliyorsun. Sana acı-

yorum. İçim parçalanıyor. (Mendilini çıkarır, Henri'nin yüzündeki teri siler) Çevirin. Bükün, bükün. Bağıracak mı? Bağırmayacak mı? Kımıldanıyorsun. Kendini bağırmaktan alakoyabilirsin ama, başını kımıldatmaktan alakoyamazsın. Canın nasıl da yanıyor! (Bir parmağını Henri'nin yanaklarında dolaştırır) Çenelerin nasıl kısılmış! Demek korkuyorsun? Bir saniye, bekliyebilsem!. Bir saniyecik! Bir saniyecik! Fazla değil. Ama bunun ardından bir yenisi gelecek, sonra bir yenisi.. bir yenisi daha.. Sonunda çektiğin acı o dereceyi bulacak ki, kendi kendimi hor görmem şu çektiğimden daha iyidir, diyeceksin. Seni bırakmıyacağız. Devam edeceğiz. (Henri'nin başını elleri arasına alır) Bu gözler artık beni görmüyor. Ya ne görüyor? (Tatlı bir sesle) Güzelsin. Yakışıklısın. Bükün. (Bir an. Sonra bir zafer kazanıyorcasına) Bağıracaksın Henri, bağıracaksın! İşte, işte çığlıklar boğazına kadar geldi. Dudaklarına çıkıyor. Bir küçük gayret daha. Bükün. (Henri bağırır) Ayy! (Bir an) Kimbilir şimdi kendinden nasıl utanıyorsundur. Bükün. Durmayın, bükün. (Henri bağırır) Gördün mü? Önemli olan ilk çığlıktır. Şimdi yavaş yavaş, rahat rahat, hiç sıkıntı çekmeden konuşacaksın.

HENRI — Haykırmaktan gayri hiçbir şey koparamıyacaksınız ağzımdan.

CLOCHET — Yok Henri, yok! Söyleme böyle. Artık gurur taslamaya, hiç hakkın kalmadı. Bağır-

tabilirsen bağırt bakalım diyordun! Gördün işte. Hiç de güç olmadı. Şefin nerde? Alçak gönüllü ol, Henri, alçak gönüllü. Hem de adamakıllı. Böyle kafa tutma. Hadi, yerini söyle bize. Nerde o? Eee? Daha ne bekliyorsun ya? Ya söylersin, ya da bağırtırım. Çevirin. Bükün. Daha hızlı yahu, daha hızlı bükün! Bileklerini koparın. Durun, Bayıldı. (Gider bir içki şişesiyle bir bardak alır, yavaş yavaş Henri'ye içirir.) İç, kurbanlık koyun iç. İç bakalım zavallı şehit. Şimdi daha iyisin ya? Hadi öyleyse, yeniden başlıyoruz. Gidin makinaları getirin.

LANDRIEU — Olmaz.

CLOCHET — Niye?

LANDRIEU — (Elini alnından geçirir) İçeri götürün. Orda devam edersiniz.

CLOCHET — Ama orası çok dar.

LANDRIEU — Burda emir veren benim. Dikkat et, iki oldu bununla.

CLOCHET — Fakat.....

LANDRIEU — Ne lâf anlamaz adamsın be! Bir yumrukta çeneni dağıtayım mı istiyorsun?

CLOCHET — İyi ya canım, iyi. Götürün.

(Milis Askerleri Henri'yi çözer, götürürler. Clochet peşlerinden gider.)

SAHNE IV

(Pellerin - Landrieu)

PELLERIN — Geliyor musun?

LANDRIEU — Hayır. Clochet miğdemi bulandırıyor.

PELLERIN — Çok konuşuyor. (Bir an) Tıp öğrencisiymiş! Köpoğlu! Tıp öğrencisi! Pezevenk! Ben 13 yaşımda Liseyi yarıda bırakmak zorunda kaldım. Çalışmam, ekmek paramı kazanmam gerekiyordu. Ne yapalım, arkamızda bizi okutacak zengin bir babamız yoktu ki.

LANDRIEU — Allah vere de konuşsa.

PELLERIN — Konuşmayıp da ne halt edecek! Konuşacak elbet.

LANDRIEU — Karşında konuşmayan biri oldu mu insana fena koyuyor.

(Henri'nin çığlığı duyulur. Landrieu kapıya gider, kapar. Şimdi Henri'nin çığlıkları kapının ardından daha hafif duyulur. Landrieu radyonun yanına gider, düğmeyi çevirir.)

PELLERIN — (Şaşkın) Ne o Landrieu, sen de mi?

LANDRIEU — Şu çığlıklar! İnsanın sinirleri çok dayanıklı olmalı.

PELLERIN — Ne de bağırıyor, öküz! Hayvanoğlu hayvan! Pis bir entellektüel! (Kuvvetli bir müzik) Biraz kıs. Herifi duyamıyorum.

LANDRIEU — Yanlarına git (Pellerin bir an duraklar, sonra kapıya gider.) Konuşmalı. Konuşması gerek. Alçak! Korkmalı, Korkması gerek!

(Müzik ve çığlıklar. Bir an sürer. Çığlıklar durur. Bir an. Pellerin, yüzü sapsarı geri gelir.)

PELLERIN — Sustur şu müziği!

LANDRIEU — Ne haber?

PELLERIN — Herifi konuşmadan öldürecekler.

LANDRIEU — (Kapıya gider). Yeter. Durun. Onu buraya getirin.

SAHNE. V

(Ötekiler, Clochet, İki Milis Askeri, Henri)

PELLERIN — (Henri'ye yaklaşır). Daha bitmedi. Daha devam edecek, korkma! Gözlerini yere indir! Gözlerini yere indir dedim (Tokatlar). Sersem!

CLOCHET — (Yaklaşarak) Ellerini uzat. Kelepçelerini takacağım. (Yavaş, yavaş, incitmeden kelepçeleri takar). Acıtıyor değil mi? Çok acıtıyor ha? Vah zavallı yavru vah! (Saçlarını okşar) Hadi, hadi. Bukadar dikbaşlı olma canım. Bak, bugün bağırdın. Yarın da konuşacaksın.

(Landrieu'nün bir işareti üzerine askerler Henri'yi götürürler.)

SAHNE VI

(Henri ve Askerler hariç, ötekiler)

PELLERIN — Köpoğlu köpek!

LANDRIEU — İnsana koyuyor.

CLOCHET — Ne?

LANDRIEU — Karşınızda konuşmayan biri, fena koyuyor insana. Adamı bayağı çileden çıkarıyor.

CLOCHET — Ama gene de bağırdı... Bağırdı ya..
PELLERIN — Kızı getirin.
LANDRIEU — Kız... Ya o da konuşmazsa...
PELLERIN — Eee?
LANDRIEU — Hiç. (Birden ani bir şiddetle) Ama içlerinden konuşacak biri çıkmalı artık!
CLOCHET — Asıl sarışını indirmeli aşağı. İyice tükendi artık.
LANDRIEU — Sarışın? Hangi sarışın?
CLOCHET — Sorbier. Alçağın, korkağın biri.
LANDRIEU — Korkak mı? Git getir. (Clochet çıkar.)

SAHNE VII

(Pellerin — Landrieu)

PELLERIN — Bunların hepsi alçak, hepsi korkak! Ne var ki, katır gibi inatçı hepsi de. Davalarına inanmışlar bir kere.
LANDRIEU — Pellerin! Senin tırnaklarını sökselerdi ne yapardın?
PELLERIN — İngilizler tırnak sökmezler.
LANDRIEU — Peki ya çeteciler?
PELLERIN — Onlar da bizim tırnaklarımızı sökmezler? (Sorbier'den önce Clochet girer.)
CLOCHET — Bırak da bunu ben sorguya çekeyim.

SAHNE VIII

(Ötekiler Clochet, sonra iki yanında iki Milis Askeriyle Sorbier)

CLOCHET — Kelepçelerini çıkarın. Kollarını koltuğa bağlayın. Güzel. (Sorbier'ye doğru yürür.) Evet. Evveet. İşte gene sen! İşte gene bu koltukta... Bizler de buradayız. Seni niye tekrar aşağı getirdiğimizi biliyor musun?

SORBIER — Hayır.

CLOCHET — Korkaksın ve baklayı ağzından çıkaracaksın da ondan. Korkak değil misin?

SORBIER — Öyleyim.

CLOCHET — Gördün mü? Gördün mü bak. Gözlerinden okudum. Şu yuvalarından fırlamış gözlerini onlara da göster bakayım.

SORBIER — Asıldığında seninkiler de yuvalarından fırlayacak.

CLOCHET — Kafa tutma. Sana hiç yakışmıyor.

SORBIER — Seninkiler de yuvalarından fırlayacak. Hepimiz insan değil miyiz? Şu anda bile işkence ettiğin ben değilim, kendinsin.

CLOCHET — (Birden) Yahudi misin?

SORBIER — (Şaşkın) Ben mi? Hayır.

CLOCHET — Kalıbımı basarım ki yahudisin. (Milis Askerlerine bir işaret yapar. Askerler Sorbier'yi tokatlarlar.) Yahudi değil misin?

SORBIER — Evet. Yahudiyim.

CLOCHET — Güzel. Öyleyse dinle şimdi: Önce tırnaklar. Bu sana düşünmek için vakit verecek. Acelemiz yok. Önümüzde koskoca, uzun bir gece... Konuşacak mısın?

SORBIER — Ne kepazelik!

CLOCHET — Ne dedin?

SORBIER — Ne kepazelik, dedim. Sen de, ben de birer reziliz.

CLOCHET — (Askerlere) Pensi alın ve başlayın.

SORBIER — Bırakın beni! Bırakın beni! Konuşacağım! İstediğiniz herşeyi söyleyeceğim.

CLOCHET — (Askerlere) Bu işin şakaya gelir yanı olmadığını göstermek için siz yine de tırnaklarını biraz çekin. (Sorbier inler) Güzel Şefin nerde?

SORBIER — Çözün beni. Artık bu koltukta oturmaya dayanamıyorum. Dayanamıyorum artık!. Dayanamıyorum. (Landrieu bir işaret yapar. Askerler Sorbier'nin iplerini çözerler. Sorbier sendeleyerek ayağa kalkar, masaya doğru yürür) Bir sigara.

LANDRIEU — Sonra içersin.

SORBIER — Ne öğrenmek istiyorsunuz? Şefim nerde, öyle mi? Ben biliyorum. Ötekiler bilmiyorlar, ama ben biliyorum. En gizli şeylerini bana söylerdi. Kendisi şimdi.... şeyde... (Birden adamların arkasında bir noktayı işaret eder) Şurda! (Hepsi de arkalarına dönerler. Sorbier bir hamlede pencereye koşar ve kenarına çıkar) Kazandım! Yaklaşmayın, atlarım. Kazandım! Kazandım!

CLOCHET — Budalalık etme. Söylersen serbest bırakılırsın.

SORBIER — Avucunu yala! (Bağırarak) Heey, yukardakiler! Henri, Canoris! Konuşmadım! Söylemedim! (Askerler onun üstüne atılırlar.

Sorbier kendini boşluğa bırakırken) İyi Geceler)

SAHNE IX

(Clochet — Landrieu — Pellerin — Askerler)

PELLERIN — İtoğlu it! Pis korkak! (Hepsi de pencereden sarkar, aşağı bakarlar)

LANDRIEU — (Askerlere) Aşağı inin. Yaşıyorsa buraya getirin. Anasından emdiği süt burnundan gelinceyedek işkence edilecek. (Milis Askerleri çıkarlar. Bir an).

CLOCHET — Size pencereyi kapayın demiştim.

(Landrieu, ona yaklaşır ve suratına bir yumruk atar).

LANDRIEU — Raporuna bunu da eklersin.

(Bir an. Clochet mendilini çıkarır, ağzını siler. Askerler geri gelirler.)

BİR ASKER — Gebermiş!

LANDRIEU — Kahbe! (Askerlere) Gidin kızı getirin. (Askerler çıkarlar) Konuşacak bu başımın belâları! Konuşacaklar!

PERDE

PERDE III.

(Tavanarası, François, Canoris ve Henri yere karşılıklı oturmuşlardır. Birbirlerine çok yakın, toplu bir grup meydana getirmişlerdir. Aralarında alçak sesle konuşuyorlar. Jean kederli bir tavırla etraflarında dolaşıp durmaktadır. Arada bir konuşmalarına katılmak istercesine hareket yapar, sonra vazgeçer, dolaşmasına devam eder.)

SAHNE I

(François, Henri, Canoris, Jean)

CANORIS — Onlar kollarımı bağlarlarken ben de onlara bakıyordum. Bir herif geldi ve beni tokatladı. Yüzüne baktım «Ben bu adamı bir yerde gördüm ama nerde?» diye düşündüm. Bundan sonra onlar ha babam beni döğmeye koyuldular; bense hep herifi nerde gördüğümü hatırlamaya çalıştım.

HENRI — Hangisi bu?

CANORIS — Hani uzun boylu, çenesi düşük biri var ya, işte o. Grenoble'da görmüştüm. Longue Sokağındaki Pastacı Chasiere'i bilir misin ? Dükkânının arkasında kaymaklı

dondurma satardı. Bu adam her pazar sabahı elinde pembe kurdeleye bağlanmış bir pasta kutusuyla bu dükkândan çıkardı. Suratının iğrençliği dikkatimi çekmişti. Polisten biri sanırdım hep.

HENRI — Keşke bunu bana daha önce söyleseydin.

CANORIS — Herifin polis olduğunu mu?

HENRI — Hayır. Chasiere'in kaymaklı dondurma sattığını. Seni de kandırmaya çalıştı mı?

CANORIS — Farkında değilim. Yalnız, suratıma doğru eğilmiş, soluyordu. Nefesi pis pis kokuyordu.

JEAN — (Birden) Neler söylüyorsun?

(Üçü de ona döner, hayretle bakarlar).

HENRI — Hiç. İpe sapa gelmez şeyler.

JEAN — Ben olsam dayanamazdım.

HENRI — Neden? İnsanı oyalıyor.

JEAN — Ya! Evet. Ne? Öyle ya, işin bu yönümü hesaba katmamıştım.

(Bir sessizlik. Henri Canoris'ye döner.)

HENRI — Bu herifler sivilken ne iş görüyorlardı dersin?

CANORIS — Hani o durmadan not alan şişko var ya, dişçidir herhalde.

HENRI — Sahi be. Aman yahu, Allahtan dişçi âletleri yanında değil. (Gülerler.)

JEAN — (Öfkeyle) Gülmeyin! (Gülmeleri kesilir, Jean'a bakarlar) Evet, biliyorum. Gülebilirsiniz. Gülmek sizin hakkınız. Üstelik de artık size verilecek emrim yok. (Bir an) Günün birinde beni utandıracağınızı söylemiş olsaydı

nız... (Bir an) Fakat nasıl böyle neşelenebiliyorsunuz?

HENRI — Tutuma bağlı.

JEAN — Öyle. Bir yandan da payınıza düşen acıyı çekiyorsunuz. İşte insana iç rahatlığı veren de budur. Size söylemedim: Bir kere evlenmiştim. Karım doğumda öldü. Hastahanenin koridorunda bir aşağı bir yukarı dolaşıyordum. Karımın öleceğini biliyordum. Bu da aynı işte. Herşey birbirinin aynı. Ona yardım etmek istiyordum, ama elimden gelmiyordu. Dışarda geziniyor, arada bir haykırışlarını duymak için kulağımı kapıya dayıyordum. Bağırmıyordu. Hayatta oynanan oyunların en güzellerinden birini oynuyordu. Sizin gibi.

HENRI — Bu bizim kusurumuz değil ki.

JEAN — Benim kusurum da değili. Size yardım edebilmeyi isterdim.

CANORIS — Edemezsin.

JEAN — Biliyorum. (Bir an) Onu götürdüklerinden beri iki saat geçti. Hiçbirinizi bu kadar alakoymamışlardı.

HENRI — E, o ne olsa bir kadın. Kadınlarla iyi vakit geçirilir.

JEAN — (Birden canlı) Geri geleceğim. Sekiz gün, bir ay sonra mutlak geri geleceğim. Adamlarım hepsinin de karnını deşecek. Mızık mızık mızıklatacağım bu herifleri!

HENRI — Şanslısın. Onlara karşı hâlâ kin duyabiliyorsun.

JEAN — Ne şansı? Ben de kendimi avutuyorum kendimce. (Bir süre daha dolaşır, sonra bir-

den aklına bir fikir gelir. Eski fırını pencerenin altına çeker.)

CANORIS — Amma da yorucusun. Ne yapıyorsun gene?

JEAN — Karanlık çökmeden onu bir kere daha görmek istiyorum.

HENRI — Kimi?

JEAN — Sorbier'yi.

HENRI — (İlgisiz) Ya!

(Jean fırının üstüne çıkar ve pencere deliğinden dışarı bakar).

JEAN — Hâlâ orda. Kaldırmayacaklar anlaşılan. Olduğu yerde kokacak, çürüyüp gidecek. Siz de bakmak ister misiniz? Yardım ederim.

CANORIS — Ne yapacağız bakıp da.

JEAN — Evet. Öyle ya. Ne yapacaksınız? Ölüleri bana bırakıyorsunuz.

FRANÇOIS — Ben görmek isterim.

HENRI — Hiç bakmasan daha iyi. Hele sen.

FRANÇOIS — (Jean'a) Yardım et. (Jean onun yukarı çıkmasına yardım eder. François pencere deliğinden dışarı bakar) Beyni... Beyni parçalanmış. (Aşağı iner, gider bir köşeye iki büklüm olup oturur. Titremektedir.)

HENRI — (Jean'a) İyi mi ettin sanki?

JEAN — Ne olmuş yani? O kadar katılaşmışsınız ki bir ceset görmeye dayanabilirsiniz sandım.

HENRI — Ben belki. Ama küçük değil. (François'ya) Bundan sonra cenaze törenleriyle Jean uğraşacak. Bu ölüyü dert etme kendine. Bitti işte. Geldi geçti. Üstünde tam bir sessizlik. İşte bu. Oysa senin önünde katedilecek daha bi-

raz yolun var. Unut onu. Kendini düşün.

FRANÇOIS — Benim de kafam böyle ezilecek. Beynim parçalanacak. Sonra... Gözleri...

HENRI — Bundan sana ne var, ne yok. Görmiyeceksin ki.

(Bir an. Jean bir aşağı, bir yukarı dolaşır, sonra gelir. Henri ile Canoris' nin önünde durur.)

JEAN — Tekrar arkadaşınız olabilmem için benim de tırnaklarımın sökülmesi mi gerek?

CANORIS — Sen her zaman arkadaşımızsın.

JEAN — Sen de biliyorsun ki artık değilim. (Bir an) Bana da işkence yapılmıyacağını size kim söyledi? (Henri'ye) Hem belki de ben bağırmazdım.

HENRI — Ee, sonra?

JEAN — Özür dilerim. Burada tek hakkım susmak. Konuşmamalıydım.

HENRI — Jean!... Gel şöyle yanımıza otur. (Jean önce tereddüt eder, sonra oturur) Bizim yerimizde olsaydın senin de bizden farkın kalmazdı. Fakat şimdi kuşkularımız ayrı. Aynı şeyleri düşünmüyoruz artık. (Jean birden ayağa kalkar) Ne oldu?

JEAN — Onu geri getirmedikleri sürece oturduğum yerde oturamıyacağım.

HENRI — Gördün ya; kımıldıyorsun, hareket ediyorsun. Hayat dolusun.

JEAN — Kendisini sevdiğimi bir kere bile söylemeden 6 ay onunla yaşadım. Gece onu kollarımın arasına aldığım zaman lâmbayı söndürürdüm Şimdi ise çırılçıplak onların kollarında. Ellerini vücudunda gezdiriyorlar.

HENRI — Bundan ne çıkar? Önemli olan kazanmak.

JEAN — Neyi kazanmak?

HENRI — Kazanmak. İki taraf var: Bir taraf ötekini konuşturmaya çalışıyor. (Güler) Saçma, budalaca birşey. Ama elimizde bütün kalan bu. Konuşursak herşeyi kaybettik demektir. Bağırdığım için mim konacak noktaları yakaladılar, fakat toplu olarak hiç de fena sayılmayız.

JEAN — Kazanın, kaybedin! Bana vızgelir! Şu anda o gerçekten utanç duyuyor, gerçekten acı çekiyor. Ben bunu düşünürüm.

HENRI — Beni bağırttıkları zaman ben de utanç duymuştum. Ama bu duygu çok sürmüyor. Ses etmezse ona dokunamazlar. Bunlar zavallı kişilerdir.

JEAN — Zavallı mavallı. Erkek hepsi de. Lucie ise kolları arasında.

HENRI — Öyle. Ama söyleyeyim istersen: Onu ben de seviyorum.

JEAN — Sen mi?

HENRI — Niye şaştın? Akşamları birlikte üst kattaki odanıza çıkarken doğrusu canım hiç de gülmek istemezdi. Sahi bak. Lâmbalar. Her akşam bunları senin mi söndürdüğünü hep merak ederdim.

JEAN — Demek sen, sen onu seviyorsun? Onu sevdiğin halde burada bu kadar kaygısız oturabiliyorsun?

HENRI — Şimdi çektiği acı bizi birbirimize yaklaştırıyor. Eskiden, senin ona verdiğin zevk

bizi ayırırdı. Bugün ben ona senden daha yakınım.

JEAN — Bu doğru değil! Doğru değil bu! Şimdi aşağıda işkenceye uğrarken hep beni düşünüyor. Yalnız beni düşünüyor. Acıya ve utanca beni ele vermemek için katlanıyor.

HENRI — Hayır. Kazanmak için.

JEAN — Yalan söylüyorsun. (Bir an) Ne dedi duymadın mı? Döndüğümde gözlerimde yalnız aşk olacak dedi. (Koridorda ayak sesleri)

HENRI — Geliyor. Şimdi gözlerini oku bakalım, ne göreceksin.

(Kapı açılır. Henri ayağa kalkar.)

SAHNE II

(Ötekiler ve Lucie)

(Henri ve Jean sessizce Lucie'ye bakarlar. Lucie onlara bakmaksızın dosdoğru yürür. Gelir, sahnenin önüne oturur. Bir an)

LUCIE — François! (François onun yanına gelir, dizlerinin dibine oturur) Bana dokunma. Şurdan Sorbier'nin paltosunu ver. (François paltoyu getirir) Omuzuma koy. (Paltoya sıkıca sarınır)

FRANÇOIS — Üşüyor musun?

LUCIE — Hayır. (Bir an) Ne yapıyorlar? Bana mı bakıyorlar? Ne diye oturup kendi aralarında konuşmuyorlar?

JEAN — (Arkadan ona yaklaşarak) Lucie!

CANORIS — Onu rahat bırak.

JEAN — Lucie!

LUCIE — (Alçak, yumuşak bir sesle) Ne istiyorsun?

JEAN — Gözlerimde yalnış aşk olacak diye sözvermiştin bana.

LUCIE — Aşk mı? (Kederli bir tavırla omuzlarını silker)

CANORIS — (Ayağa kalkmıştır) Şimdi bırak. Sonra konuşursun.

JEAN — (Öfkeyle) Kafamı, şişirme be! Rahat ver! Benim o! Yalnız benim! Hepiniz bir olup beni küçülttünüz, buna bir diyeceğim yok. Ama onu elimden alamazsınız. (Lucie'ye) Konuş benimle: Sen onlar gibi değilsin? Onlar gibi olamazsın değil mi? Neden cevap vermiyorsun? Beni hâlâ isitiyorsun değil mi?

LUCIE — İstemiyorum.

JEAN — Benim tatlı Lucie'm.

LUCIE — Artık hiç tatlı olmayacağım Jean.

JEAN — Artık beni sevmiyor musun?

LUCIE — Bilmiyorum. (Jean ona doğru bir adım atar). Yalvarırım bana dokunma, (Bir gayret sarfederek) Düşününce seni halâ sevmem gerek diyorum, ama içimde hiçbir sevgi duymuyorum. (Yorgun) Artık hiç, hiçbir şey duymuyorum.

CANORIS — (Jean'a) Şöyle gel. (Jean'ı kolundan tutarak çeker, yanına oturmaya zorlar)

LUCIE — (Kendi kendine konuşur gibi) Olup bitenlerin hiçbir önemi yok. (François'ya) Ne yapıyorlar?

FRANÇOIS — Oturuyorlar. Arkalarını döndüler.

LUCIE — İyi. (Bir an) Söyle onlara: Konuşmadım.

CANORIS — Biliyoruz Lucie.

LUCIE — İyi. (Uzun bir sessizlik, sonra dışarda ayak sesleri. François bir çığlık atarak doğrulur) Neyin var? Ha Evet. Senin suran. Kendini iyi savun. Utandır onları.

(Dışarda ayak sesleri yaklaşır, sonra uzaklaşır.)

FRANÇOIS — (Kendini Lucie'nin dizlerine atar) Artık dayanamıyacağım! Dayanamıyacağım artık!

LUCIE — Bak bakayım bana! (Başını kaldırır) Ne kadar korkmuşsun! Konuşmıyacaksın değil mi? Söylemiyeceksin! Cevap ver.

FRANÇOIS — Bilmiyorum. Emin değilim. Biraz cesaretim kalmıştı, onu da seni gördükten sonra kaybettim. Burda darmadağınık saçların, yırtılmış buluzunla karşımdasın ve biliyorum ki seni...

LUCIE — (Şiddetle) Bana dokunmadılar. Kimse bana dokunmadı. Taş gibiydim. Ellerinin dokunuşunu duymadım bile. Gözlerimi yüzlerine dikmiş bakıyor ve içimden hep «birşey olmuyor, hiçbir şey olduğu yok» diye düşünüyordum. Ve hiçbirşey olmadı. Sonunda benden korktular. (Bir an) Bak François, eğer konuşursan işte o zaman ırzıma geçmiş olacaklar. «Nihayet hepsini de ele geçirdik» diyecekler. Olup bitenler için şöyle bir gülümseyecek «Piç kurusuyla iyi eğlendik» diyecekler. Onları utandırmak gerek. Yüzlerini tekrar görmeyeceğimi bilsem hemen şimdi kendimi pencerenini demirlerine asardım. Susacaksın

değil mi? Hiçbir şey söylemiyeceksin? (François cevap vermez. Bir an)

HENRI — (Alçak sesle) Ee, Jean, söyle bakalım. Haksız mıymışım? Kazanmak istiyor, hepsi bu.

JEAN — Kes sesini! Ne diye onu elimden almak isitiyorsun? Memnunsun. Sevinç ve gurur içinde öleceksin. Benimse ondan başka hiçbir şeyim yok ve yaşayacağım.

HENRI — Onu elinden alan ben değilim ki.

JEAN — Hadi! Hadi! Devam et! Bütün haklar senin. Bana işkence etmek hakkı bile. Bütün çileyi peşin çektin de ondan değil mi? (Ayağa kalkar) Hepiniz de ne kadar kendinize güveniyorsunuz. İnsanın bu kadar vurdumduymaz olabilmesi için vücudunun acı çekmesi yetiyor demek? (Henri cevap vermez) Oysa ben hepinizden daha çok acı çekiyorum. Anlamıyor musunuz?

FRANÇOIS — (Birden ayağa fırlamıştır) Hah, hah, hah, haay!

JEAN — (Bağırarak) Hepinizden daha çok! Daha çok!

FRANÇOIS — (Jean'ın üstüne atılarak) Hele şuna bakın! Şuna bakın hele! Hepimizden daha çok acı çekiyormuş! Karnı tok, sırtı pek! Rahat uykusunu uyumuş! Elleri bağlı değil! Doğan günü tekrar görecek! Yaşayacak! Ama hepimizden daha çok acı çekiyormuş! Ne bekliyorsun yani? Milletin sana acımasını mı? Köpek!

JEAN — (Kollarını kavuşturmuş onu dinlemektedir) Güzel,

FRANÇOIS — En küçük tıkırtıda yerimden sıçrıyorum. Ağzım kurudu, yutkunamıyorum. Can çekişiyorum. Ama tabii en çok acı çeken gene o! Bense mutluluk içinde öleceğim. (İyice parlayarak) Bekle! Şimdi seni de mutlu ederim!

LUCIE — (Birden oturduğu yerden kalkar) François!

FRANÇOIS — Ele vereceğim seni! Ele vereceğim! Mutluluğumuza seni de ortak edeceğim!

JEAN — (Alçak bir sesle, çabuk çabuk) Hadi durma. Hemen yap. Bunu ne kadar istediğimi bilemezsin.

LUCIE — (François'yı ensesinden tutar, başını kendine çevirir.) Yüzüme bak. Dosdoğru gözlerime. Bunu yapmağa cesaretin var mı?

FRANÇOIS — Cesaretmiş! İşte hep bu sizin iri lâflarınız! (Jean'a) Seni ele vereceğim! Sözün kısası bu. O kadar kolay olacak ki: bana yaklaşacaklar, ağzım kendiliğinden açılacak ve ismin dudaklarımdan dökülüverecek. Ağzımdan çıkana karşı koymıyacağım. Bunda cesaret edip etmeyecek ne var? Beni hor görmenizden korkmuyorum artık. (Bir an) Seni kurtaracağım Lucie. Bizi serbest bırakacaklar, yaşayacağız.

LUCIE — Ben yaşamanın böylesini istemem.

FRANÇOIS — Ben isterim. Yaşamak olsun da nasıl olursa olsun, isterim. Utanç gelip geçer. Hayat uzun.

CANORIS — Söylesen bile sana bu iyiliği yapmazlar François.

FRANÇOIS — (Jean'ı göstererek) Hiç değilse onun

da acı çektiğini görürüm ya.

HENRI — (Kalkar, Lucie'ye yaklaşır) Sence gerçekten söyleyecek mi?

LUCIE — (François'ya döner, dikkatle yüzüne bakar) Evet.

HENRI — Emin misin? (Bakışırlar.)

LUCIE — (Uzun bir tereddütten sonra) Evet.

(Henri François'ya doğru yaklaşır. Canoris yerinden kalkar, gelir. Henri'nin yanında durur. İkisi de François'ya bakarlar.)

HENRI — Seni suçlu görecek değilim, François. Henüz çok gençsin. Çocuksun daha. Bütün bu işler sana göre çok ağırdı. Ben de senin yaşında olsaydım herhalde konuşurdum.

CANORIS — Hepsi bizim hatamız. Seni peşimizden sürüklemeyecektik. Bazı tehlikeler vardır ki onları göze almak yalnız yetişkin erkeklerden istenebilir. Hepimiz senden özür dileriz.

FRANÇOIS — (Kekeliyerek geri geri çekilir) Ne demek istiyorsun? Ne yapacaksınız bana?

HENRI — Konuşmaman gerek François. Biliyorsun, seni gene de öldürecekler. Söylersen üstelik alçak biri olarak öleceksin.

FRANÇOIS — (Dehşet içinde) Peki öyleyse, konuşmayacağım. Size konuşmayacağım diyorum. Bırakın beni.

HENRI — Artık sana güvenemeyiz. Senin bizim en zayıf noktamız olduğunu biliyorlar. Ağzından lâf alana kadar seninle uğraşacaklar. Bizim işimizse seni konuşmaktan alakoymaktır.

JEAN — Ben buna izin verir miyim sanıyorsunuz? Korkma küçük. Yanında ben varım. Ellerim

de bağlı değil.

LUCIE — (Ötekileri bir yana iterek Jean'a yaklaşır) Sen ne karışıyorsun?.

JEAN — Fakat bu... senin kardeşin.

LUCIE — Ne olmuş yani? Yarın nasıl olsa ölecek değil mi?

JEAN — Karşımdaki gerçekten sen misin? Beni korkutuyorsun.

LUCIE — Susması gerek.

FRANÇOIS — Sakın beni... (Hiçbiri cevap vermez) Yemin ederim, konuşmayacağım. Mademki söz veriyorum.. Konuşmayacağım diyorum... (Gene cevap vermezler). Lucie, bana yardım et. Söyle onlara bana kötülük etmesinler Lucie! Konuşmayacağım Bak sana söz veriyorum, konuşmayacağım.

JEAN — (François'nın yanına geçer) Onun kılına bile dokunamazsınız.

HENRI — Bizimkiler köye ne zaman gelecekler Jean?

JEAN — Salı günü.

HENRI — Kaç kişiler?

JEAN — Altmış.

HENRI — Sana güvenen ve Salı günü fareler gibi kapana kısılacak olan 60 kişi. Onlar mı, bu mu? Sen seç.

JEAN — Benden bir seçim yapmamı isteyemezsiniz.

HENRI — Şef sen değil misin? Hadi, ver kararını.

(Jean bir an tereddüt eder, sonra usulca uzaklaşır. Henri François'ya yaklaşır.)

FRANÇOIS — (Ona bakar, sonra haykırmaya baş-

lar) Lucie! İmdat! Burda ölmek istemiyorum! Hayır! Gece, bu karanlıkta! Burda ölmek istemiyorum. Daha 15 yaşındayım, Henri. Bırak yaşayayım Beni karanlıklar içinde öldürme! (Henri onun boğazını sıkar. Jean kımıldamaz.) Lucie! (Başını çevirir) Hepinizden de nefret ediyorum!

LUCIE — Yavrum, küçüğüm, benim zavallı çocuğum, biricik aşkım. (Döner.)

HENRI — Yapamıyorum. Bileklerimi yarı yarıya kırdılar. (Bir an).

LUCIE — Bitti mi?

HENRI — Öldü.

(Lucie döner. François'nın cesedini kolları arasına alır. Başını dizine uzatır. Uzun bir sessizlik olur. Sonra Jean alçak sesle konuşmaya başlar. Bundan sonraki bütün konuşmalar alçak sesle geçecektir.)

JEAN — Size ne olmuş böyle? Sanki neden ötekilerle birlikte ölmediniz? Korkunçsunuz.

HENRI — Ben kendimden hoşnut muyum sanıyorsun?

JEAN — İyi işte. Yirmidört saat içinde bu dünyadan da, kendinden de kurtulacaksın. Benimse yardım isteyen bu küçükle onun boğazını sıkarken senin iğrençleşen yüzün Allahın günü gözlerimin önünden gitmeyecek. (François'ya yaklaşır, bakar) Onbeş yaş! Öfke ve korku içinde öldü! (Henri'ye döner) Seni severdi. başı omuzunda uyurdu. «Sen yanımdayken daha rahat uyuyorum» derdi. (Bir an) Alçak!

HENRI — (Canoris ve Lucie'ye) Şuna birşey söy-

lesenize! Beni yalnız bırakmasanıza! Konuşsanıza Lucie! Canoris! Siz de onu benim ellerimle öldürdünüz. (Cevap yok. Jean'a döner) Sen Beni suçlu çıkarıp duruyorsun ya; sen söyle bakalım. Onu korumak için ne yaptın?

JEAN — (Şiddetle) Ne yapabilirdim ki! Onu korumaya kalksam bana engel olacaktınız.

HENRI — Senin ellerin bağlı değildi. Bana vurabilirdin. Bir yana itebilirdin! (Hırsla) Vursaydın... Ben yere yıkılıncaya kadar yumruklamış olsaydın...

JEAN — Ellerim bağlı değildi ha? Sizler elimi kolumu öyle bir bağladınız ki... Bir kelime söylesem, yahut bir hareket yapsam atılıyorsunuz: «Peki ya arkadaşlar?...» Beni silip attınız ortadan. Ölümüme olduğu gibi yaşamama da karar veren sizlersiniz. Hem de büyük bir serinkanlılıkla. Şimdi kalkıp da sizlerle suçortağı olduğumu söylemeyin bana. Bir tanık, hepsi bu. Birer katil olduğunuza tanıklık ederim. (Bir an) Onu gurur yüzünden öldürdün.

HENRI — Hiç de değil!

JEAN — Gurur yüzünden! Seni bağırttılar değil mi? Ve sen bundan utandın. Gururuna tekrar kavuşmak için onları kendine hayran bırakmak istedin. Kendine güzel bir ölüm hazırlamak. Bu değil mi kastın? Kazanmak istiyorsun. Öyle demiştin. Kazanmak istediğini söylemiştin bize. Yalan mı?

HENRI — Yalan! Doğru değil! Söylesenize şuna! Doğru değil desenize! (Lucie cevap vermez. Henri ona doğru bir adım atar) Cevap ver. Sen de benim, onu gururum yüzünden mi öldürdüğümü sanıyorsun?

LUCIE — Bilmiyorum. (Bir an, sonra güçlükle) Konuşmaması gerekiyordu.

HENRI — Benden nefret ediyor musun? Senin kardeşindi. Beni ancak sen suçlu çıkarabilirsin.

LUCIE — Senden nefret etmiyorum. (Henri Lucie'nin kolları arasında tutmakta olduğu cesede yaklaşır.) Dokunma ona!

(Henri usulca döner, Canoris'ye yaklaşır)

HENRI — Canoris! Sen bağırmamıştın. Ama gene de onun ölmesini istedin. Söylesene : Gurur yüzünden mi öldürdük?

CANORIS — Ben gururlu falan değilim. Kendin daha iyi bilirsin.

HENRI — Ben... Hayır. Artık bilmiyorum. Herşey çok çabuk olup bitti. Ve o öldü. (Birden) Beni bırakmayın! Beni yalnız bırakmaya hakkınız yok. Onun boğazını sıkan ellerin bizim ellerimiz olduğunu sanıyordum. Birçok el hep birlikte sıkıyoruz sanıyordum. Yoksa yapamazdım.

CANORIS — Ölmesi gerekiyordu. Ben daha yakınında olsaydım ben sıkacaktım. Düşüncelerimizden geçenlere gelince...

HENRI — Evet?

CRNORIS — Onun önemi yok. Bu dört duvar arasında artık hiçbir şeyin önemi yok. Ölmesi

gerekiyordu : Öldü. Hepsi bu.

HENRI — Öyle (Cesede yaklaşır. Lucie'ye) Korkma, dokunmayacağım. (Cesedin üstüne eğilir, uzun uzun bakar, sonra doğrulur) Jean. İlk el bombamızı attığımız zaman kaç kişi kurşuna dizilmişti? (Jean cevap vermez) Oniki. İçlerinde bir de küçük oğlan vardı. Adı Destaches'dı. Hatırlarsın; sokaklardaki ilânları görmüştük. Charbonnel bombayı atmaktan vazgeçmek istiyordu da sen engel olmuştun.

JEAN — Eee?

HENRI — Bu engel oluşun hesabını kendi kendine verdin mi hiç?

JEAN — Bu aynı şey değil ki.

HENRI — Belki. Neyin ne olduğunu bu kadar açık bilebildinse ne mutlu sana. Demek inancını hiç kaybetmemişsin. Ama gene de Destaches öldü. Benimse gözlerimde siyah bir band, bir duvar dibinde kurşuna dizilinceye kadar hiç bir şeye inancım olmayacak artık. Olmasını istediğim de yok. Ne diye isteyeyim? Oğlan ölmeliydi, öldü. Bütün bildiğim bu.

JEAN — Senin yerinde olmak istemezdim.

HENRI — (Alçak, yumuşak bir sesle) Sen işkence koltuğuna oturmadın Jean. Onun için anlayamazsın. Anlayamazsın da, yargılayamazsın da.

(Uzun bir sessizlik. Sonra Lucie'nin sesi. Bakmadan François'nın saçlarını okşar. Bu sahnenin başından beri ilk defa yüksek sesle konuşur.)

LUCIE — Sen öldün, ama benim gözlerim kupku-

ru. Hoş görün : Artık ağlayamıyorum. Gözyaşlarım tükendi. Artık ölümün hiçbir önemi yok. Dışarda üçyüzü çimenlerin üstünde yatıyor. Yarın benim de çıplak vücudüm soğuyacak. Üstelik tek bir el saçlarımı okşamıyacak. Yakınmak niye? Biliyorsun : Artık yaşamanın hiçbir önemi yok. Elvedâ. Sen elinden geleni yaptın. Yarı yolda kalmışsan bu henüz yeteri kadar güçlü olmayışındandı. Bundan ötürü kimse seni kınayamaz.

JEAN — Hiç kimse. (Uzun bir sessizlik. Jean gelir, Lucie'nin yanına oturur) Lucie! (Lucie bir hareket yapar) Beni kovma. Sana yardım etmek istiyorum.

LUCIE — Neyime yardım? Yardıma ihtiyacım yok ki.

JEAN — Var. Sanırım var, Lucie. Büsbütün kırılmandan, tükenmenden korkuyorum.

LUCIE — Korkma. Yarın akşama kadar dayanabilirim.

JEAN — Sinirlerin çok gergin. Dayanamazsın. Bir anda gücünü kaybedebilirsin.

LUCIE — Benden niye kuşkulanıyorsun? (Jean'a bakar) Çok üzgünsün. Dur öyleyse. Şimdi seni yatıştırırım, sonra da gidersin. Küçük öldüğündenberi herşey o kadar basitleşti, o kadar kolaylaştı ki. Bundan sonra yalnız kendimle uğraşacağım. Hem biliyor musun, ölmek için güçlenmem gerekli değil. Kardeşimin arkasından benim de çok fazla yaşamıyacağımı biliyorsun. Şimdi git artık. Az sonra beni almaya geldiklerinde sana son bir

defa bakacak, son sözümü söyleyeceğim.

JEAN — Bırak da yanında kalayım. İstersen hiç konuşmam. Burda, yanında otururum; yalnızlık duymazsın.

LUCIE — Yalnızlık duymam mı? Senin yanında mı? Of, Jean! Anlamamışsın demek! Ortak hiçbir şeyimiz yok artık bizim.

JEAN — Seni sevdiğimi unuttun mu?

LUCIE — Senin sevdiğin bir başkasıydı.

JEAN — Sensin.

LUCIE — Ben artık bir başkasıyım... Ben bile kendimi tanıyamıyorum. Kafamın içinde birşey beni benden ayırıyor.

JEAN — Olabilir. Belki de sen şimdi bir başkasısındır. Öyle de olsa ben bu başkasını seviyorum. Yarın da senden başkası olmayan bir ölüyü seveceğim. Benim sevdiğim sensin, Lucie. Sen! Mutlu veya mutsuz, ölü veya diri, sen!

LUCIE — İyi. Beni seviyorsun. Sonra?

JEAN — Sen de beni seviyordun?

LUCIE — Evet, seviyordum. Öldürülmesine rıza gösterdiğim kardeşimi de seviyordum. Aşkımız... O kadar uzakta kaldı ki. Şimdi ne diye bana bundan bahsediyorsun? Aslında hiçbir önemi olmayan bir sevgiydi bu.

JEAN — Yalan söylüyorsun! Yalan söylediğini sen de biliyorsun! Aşkımız bizim hayatımızdı. Hayatımızdan ne daha az, ne daha fazla. Her anı birlikte, yalnız ikimiz için yaşadık.

LUCIE — Evet. Hayatımız. Ve geleceğimiz. Hep bir bekleyiş içinde yaşıyordum. Seni bir bekleyiş

içinde seviyordum. Savaşın bitmesini bekliyordum. Herkesin gözü önünde evlenebileceğimiz günü bekliyordum. Her gece seni bekliyordum Şimdi artık benim için gelecek yok. Beklediğim tek şey ölümüm ve yalnız öleceğim. (Bir an) Bırak beni. Birbirimize söyleyecek sözümüz kalmadı. Acı çekmiyorum. Avutulmaya da ihtiyacım yok.

JEAN — Seni avutmaya mı çalıştığımı sanıyorsun? Gözlerin kupkuru. Kalbinse bir cehennemden farksız. Bunları görmüyor muyum sanki? Gözlerinde bir damla gözyaşı, yüzünde en küçük bir acı çizgisi yok. Acı çektiğini göstermemek için kimbilir ne kadar acı çekiyor olmalısın. Oh! İşkencenin ne demek olduğunu yüzlerce kere düşündüm. Yüzlerce kere acısını içimde duydum. Ama insanda böylesine korkunç bir gurur yaratabileceğini hiç aklıma getirmedim. Lucie, kendi kendine biraz acıyabilsen! Üstündeki bu gerginliği bir atabilsen! Başını omuzuma bırakabilsen! Hadi, konuş benimle! Yüzüme bak!

LUCIE — Bana dokunma!

JEAN — Direnme Lucie. Biz birbirimizden kopamayız. Bana yaptıkları herşey ikimize yapılmış demektir. Senin acın benim acım demektir. Kollarıma gelirsen orda ikimizin acısını bulacaksın. Sevgilim. Bana inan. Bana inanırsan gene «biz» diyebiliriz «ikimiz» diyebiliriz. Herşeye, hattâ senin ölümüne bile birlikte katlanabiliriz. Bir damla gözyaşı dökebilsen...

LUCIE — (Şiddetle) Gözyaşı mı? Şu anda bir tek dileğim var: Tekrar gelsinler, beni alsınlar, daha çok susabilmek, onlarla alay edebilmek, onlara daha çok korku verebilmek için beni tokatlasınlar, vursunlar, vursunlar... Burada herşey çok yavan: Bekleyiş, senin sevgin, dizlerimin üstünde şu başın ağırlığı. Her şey, herşey çok yavan. Çok tatsız. Acıdan paramparça olmak, cayır cayır yanmak, sonra susmak ve onların gözlerindeki hayret pırıltılarını görmek isterdim.

JEAN — (Bitkin) Gurur her yanını sarmış. Çöl; bir gurur çölünden başka birşey değilsin artık.

LUCIE — Bu benim suçum mu? Ben onları hor gördükçe, ben onlardan nefret ettikçe onlar beni destekliyorlar. Ben de onları destekliyorum. Kendimi onlara senden daha yakın hissediyorum. (Güler) Biz ha! «Biz» diyebilmemi istiyorsun! «İkimiz!» Henri gibi senin de bileklerin çürüdü mü? Bacaklarını Canoris'ninkiler gibi yara bere içinde mi? Hadi canım. Gülünç olma! Sen hiçbirşey duymadın. Herşeyi kafandan geçiriyorsun, o kadar.

JEAN — Çürük bilekler.. Haa! Sizden sayılmam için eksik olan buysa şimdi onu da tamamlarız. (Etrafına bakınır, aranır, yerde ağır bir demir parçası görür, üstüne atılır. Lucie kahkahalarla güler.)

LUCIE — Ne yapıyorsun?

JEAN — (Sol elini yere koyar, sağ elinde tuttuğu

demir parçasıyla üstüne vurur) Sanki bir marifetmiş gibi çektiklerinizle öğünmenizi dinlemekten bıktım usandım! Sizlere bir zavallı gözüyle bakmaktan bıktım usandım! Onların size yaptıklarını ben kendi kendime yapabilirim. Hepimizin hayrına bunu da yaptım işte!

LUCIE — (Güler) Olmadı! Beceremedin! Kemiklerini kırabilir, gözlerini oyabilirsin. Ne çıkar? Kendi canını yakan kendinsin. Bu yaralar kendi ellerinle açılmış yaralardır. Bizim yaralarımızın herbiri bir zorlama sonucudur. Başkalarının açtığı yaralardır. Sen bize yetişemezsin. Bizden olamazsın artık.

(Bir an, Jean elinden demir parçasını fırlatır atar. Bu demir parçasına bir bakar, sonra ayağa kalkar.)

JEAN — Haklısın. Ben size katılamam. Siz berabersiniz, ben yapayalnız. Artık yerimden kımıldamıyacağım. Artık sizlerle konuşmayacağım. Gidip kuytu bir köşeye oturacağım. Burda olduğumu unutacaksınız. Anlaşılan bu hikâyede benim payıma düşen de buymuş. Sizler kendi payınıza düşeni nasıl kabullenmişseniz ben de benimkini öyle kabulleneceğim. (Bir an) Az önce aklıma birşey geldi; Pierre, Servaz'da silâhları sakladığımız mağaranın yakınında öldürüldü. Beni serbest bırakırlarsa gidip cesedini bulacağım, ceketimin cebine kimlik kartımı ve daha başka kâğıtlar koyup onun üstüne giydireceğim.

Sonra da cesedi mağaraya taşıyacağım. Ben burdan gittikten dört saat sonra, sizi yeniden sorguya çektiklerinde onlara istedikleri bilgiyi verin. Gelip Mağarada Pierre'i bulacaklar ve onu ben sanacaklardır. Ondan sonra size işkencede devam edeceklerini sanmam. Bu durumda artık sizinle bir alışverişleri kalmıyacaktır. Hemen defterinizi dürüveregeklerdir. Bütün söyleceklerim bu kadar. Elvedâ.

(Odanın dip tarafına gider. Uzun bir sessizlik olur. Sonra dışarda ayak sesleri duyulur. Elinde bir fenerle bir Milis Askeri girer. Feneri odanın etrafında gezdirir.)

Mİ. ASKERİ — (François'yi görür) Ne oldu buna?

LUCIE — Uyuyor.

Mİ. ASKERİ — (Jean'a) Sen. Yürü bakalım. Bir değişiklik var senin için.

(Jean tereddüt eder, bir çeşit umutsuzlukla ötekilere bakar. Sonra askerin peşinden gider. Kapı kapanır.)

SAHNE III

(Canoris, Henri, Lucie)

LUCIE — Yakasını kurtardı, değil mi?

CANORIS — Galiba.

LUCIE — Çok güzel. Derdin biri bitti. Şimdi kendi benzerlerini bulur ve onun için herşey daha iyiye yönelir Yanıma gelin (Henri ve Canoris yaklaşırlar) Daha yakınıma. Şimdi bizbizeyiz. Aramızda yabancı yok. Öyleyse ne duruyorsunuz? (Onlara bakar ve anlar) Oh! (Bir an) Ölmeliy-

di. Çok iyi biliyorsunuz ki ölmesi gerekiyordu. Onu bizim ellerimizle aşağıdakiler öldürdü. Gelin şöyle. Onun kardeşiyim. Bunda sizin suçunuz yok diyorum. Onun kardeşi söylüyor bunu. Hadi, ellerinizi üstüne koyun: Öldüğü andan beri hepimizin kardeşi o. Bakın, yüzü ne kadar sert. Dudakları bir sırrın üstüne kilitlenmiş. Dokunun.

HENRI — (François'in saçlarını okşayarak) Yavrum! Benim zavallı yavrum!

LUCIE — Seni bağırttılar, Henri. Duydum. Herhalde utanıyorsundur.

HENRI — Evet.

LUCIE — Vücudunun sıcaklığını nasıl duyuyorsam utancını da öyle, aynen duyuyorum. Az önce ona yalnız olduğumu söyledim. Yalandı. Siz yanımdayken kendimi yalnız hissetmiyorum. (Canoris'ye) Yazık. Sen bağırmadın.

CANORIS — Ama ben de utanıyorum.

LUCIE — Yok canım! Neden?

CANORIS — Henri bağırdığı zaman ben de utandım.

LUCIE — Çok güzel. Daha yaklaşın. Sarılın bana. İyiye sarılın. Kollarınızın, omuzlarınızın bana dokunduğunu hissediyorum. Dizlerimde küçüğümün ağırlığı.. Güzel!. Çok güzel. Yarın sesim çıkmayacak. Susacağım. Of! Nasıl susacağım. Onun için, kendim için, Sorbier için, sizin için... Bizler artık ayrı ayrı değiliz. Hepimiz bir kişi olduk.

PERDE

PERDE IV

(Perde açılmadan önce korkunç, cırtlak bir sesin şarkı söylediği işitilir: «Bütün boynuzluların boynuzlarında çanlar olsaydı..» Derken perde açılır. Okul sınıfı. Ertesi sabah. Pellerin bir sıraya oturmuş, içki içmektedir. Yorgun bir hali vardır. Landrieu kürsüde oturmakta ve içmektedir. Yarı sarhoştur. Clochet pencerenin yanında, ayakta durmaktadır. Arada bir esner. Landrieu kahkahalarla güler.)

SAHNE I

(Pellerin, Landrieu, Clochet)

PELLERIN — Niye gülüyorsun?

LANDRIEU — (Elini boru gibi yapıp kulağına götürerek) Ne?

PELLERIN — Niye gülüyorsun diye sordum.

LANDRIEU — (Eliyle pikabı gösterip bağırarak) Şuna.

PELLERIN — Hı?

LANDRIEU — Evet. Fikir çok matrak bence.

PELLERIN — Hangi fikir?

LANDRIEU — Boynuzluların boynuzuna çan takma fikri.

PELLERIN — Of, Allah kahretsin! Hiçbirşey duymuyorum. (Pikaba doğru yürür.)

LANDRIEU — (Bağırarak) Kapatma. (Pellerin

düğmeyi çevirir. Sessizlik) Hah, görüyorsun işte. Görüyorsun.

PELLERIN — Gördüğüm neymiş?

LANDRIEU — Soğuk.

PELLERIN — Lâf. Temmuz ayında üşünür müymüş.

LANDRIEU — Hadi be ordan! Birşey anladığın yok. Soğuk diyorum sana.

PELLERIN — Ne söylüyordun?

LANDRIEU — Efendim?

PELLERIN — Boynuzlular hakkında yani.

LANDRIEU — Sana boynuzludan söz eden kim be? Boynuzlu kendinsin! (Bir an) Bakayım radyoda ne haberler var. (Kalkar, radyoya doğru gider)

CLOCHET — Boşuna bakma. Yok.

LANDRIEU — Haberleri vermiyorlar mı artık?

CLOCHET — Saati değil.

LANDRIEU — Şimdi anlarız. (Düğmeyi çevirir. Karıştırır. Müzik. Parazit, Karışık sesler)

PELLERIN — Kulak zarımızı patlatıyorsun.

LANDRIEU — (Radyoya doğru) Pis meret! (Bir an) Vızgelir. Ben de B.B.C.yi dinlerim. Hangi dalga uzunluğundaydı ?

PELLERIN — Yirmibir metrede.

(Landrieu, düğmeyi çevirir. Çekce bir söylev duyulur. Landrieu gülmeğe başlar.)

LANDRIEU — (Gülerek) Çekce. Anla artık. Bu sıralarda Londra radyosunda çekce konuşan biri var. Şu dünya amma da küçük. (Radyoyu silkeler) Fransızca konuşamaz mısın sen Allahın

belâsı! (Radyoyu kapatır) Bana içecek birşey ver. (Pellerin bir bardak şarap koyar. Landrieu, gider, alır ve içer) Burda ne halt ediyoruz biz.

PELLERIN — Başka yerde ne halt ediliyorsa onu.

LANDRIEU — Şimdi cehennemin tâ içinde olmak isterdim.

PELLERIN — Ya?

LANDRIEU — Evet. Tâ içinde. (Onu ceketinin kolundan yakalar) Ne yani. Ölümden korkar mıyım? Bunu mu diyeceksin?

PELLERIN — Benim birşey dediğim yok.

LANDRIEU — Ölüm de neymiş sanki? Ha? Söylesene? Neymiş sanki ölüm? Bir kere eninde sonunda herkesin başına gelecek birşey. Yarın, yarından sonra veya üç ay içinde bizim de...

PELLERIN — Hiç de değil! Hiç bile değil! İngilizlerin hepsi teker teker denize dökülecek.

LANDRIEU — Denize mi? Kıçına kadar sokulacaklar, kıçına!. Buraya, köye kadar gelecek senin İngilizlerin. İşte o zaman büyük şenlik. Güm! Bom!. Cıvv! Pata — Pat.. Pata — Pat.. Gümm! Kilisenin üstüne bir tane. Bomm! Belediye binasına bir tane.. Ee, sen ne yapacaksın bakalım Clochet? Haa, anladım... Sığınağa gireceksin. Ha! Ha! Haay! Sığınağa! Doğrusu iyi eğleneceğiz! (Pellerin'e) Bak insan bir kere öldü mü... Şey.. Ne diyecektim? Hay Allah. Unuttum. Neyse. Şu bizim yukardaki hınzırlar... Onlar var ya. Yakında ölecekler. Onu diyordum. Onların ölümü içime ne sıcaklık veriyor, ne de soğukluk. Her koyun

kendi bacağından asılır. Bugün onların sırası. Yarın da benim. Ne kadar düzenli değil mi? Ben düzeni severim doğrusu. (İçer) İnsan kadar hayvan yaratık var mı be! (Clochet'ye) Niye esniyorsun?

CLOCHET — Canım sıkılıyor.

LANDRIEU — İçki iç. Bak ben sıkılıyor muyum? Haa, içmezsin tabii - Bizi gözetlemen gerek. Kafanda raporunu hazırlaman gerek. (Bir bardağa şarap koyar. Clochet'ye uzatır.) İç! Hadi iç canım!

CLOCHET — İçemem. Karaciğerime dokunuyor.

LANDRIEU — Ya şu bardaktakini içersin, ya da suratına yersin. (Bir an. Clochet elini uzatır, bardağı alır, içer) Hah, hah, hayy! İnsanların hepsi hayvan! Topu birden! İyi şey hayvan olmaları, çok iyi! (Ayak sesleri duyulur. Yukarıda, çatı katında biri gezinmektedir. Üçü de gözlerini yükarı kaldırırlar, bir süre konuşmadan, sessizce dinlerler, sonra Landrieu birden döner, kapıya koşar, açar ve seslenir) Corbier! Corbier! (Bir milis Askeri Girer) Git şunları sustur! Tavana vur, kıçlarını çakıp otursunlar! (Asker çıkar. Landrieu kapıyı kapar, tekrar ötekilerin yanına döner. Üçü de tetikte, bir süre dinlerler. Bir sessizlik.) Gene pis suratlarını göreceğiz. Ne berbat gün!

PELLERIN — Onları sorguya çekerken bana ihtiyacınız var mı?

LANDRIEU — Ne gibi?

PELLERIN — Düşünüyorum da, liderleri belki de ormanda saklanıyordur. Yanıma yirmi kadar adam alıp etrafta bir tarama yapabilirdim.

LANDRIEU — (Ona bakarak) Yaa? (Bir an. Yukarda hep öyle, birinin yürüdüğü duyulur) Burda kalacaksın.

PELLERIN — Pekâlâ. (Omuzlarını silker) Ama boşuna vakit kaybediyoruz.

LANDRIEU — Olabilir. Beraber kaybederiz.

(Ellerinde olmayarak tekrar yukarı, tavana bakarlar. Aşağıdaki replikler üst katta ses kesilinceye kadar başları yukarda olduğu halde söylenir.)

CLOCHET — Artık şu piçkurusunu da indirmenin vakti geldi.

LANDRIEU — Boş ver onu! Ben asıl o suratsız herifi konuşturmak istiyorum.

PELLERIN — Bence konuşmayacaklar.

LANDRIEU — Konuşacaklar dedim! Hayvan hepsi de. Yakalamasını bilmeli. Öff! Hızlı vurmadı anlaşılan (Bir sopayla tavana kuvvetle vurur. (Sessizlik. Landrieu rahatlamıştır.) Memnun. Ne diyorsun sen? Bak işte sustular! Şiddetin yerini hiçbirşey tutmaz.

(Gözle görülür bir şekilde rahatlamışlardır.)

CLOCHET — Sen yine veletten başlasan iyi olur.

LANDRIEU — Kabul. (Kapıya gider) Corbier! (Cevap yok) Corbier! (Koridorda telâşlı ayak sesleri. Corbier görünür.) Git oğlanı getir?

CORBIER — Oğlanı mı? Onu haklamışlar.

LANDRIEU — Ha?

CORBIER — Dün gece öldürmüşler. Ben gördü-

ğümde başı ablasının dizlerindeydi. Kız uyuduğunu söyledi, ama ceset çoktan soğumuştu. Boynunda da izler vardı.

LANDRIEU — Ya! (Bir an) O dolaşıp duran kimdi?

CORBIER — Yunanlı.

LANDRIEU — Pekâlâ. Gidebilirsin.

(Corbier çıkar. Sessizlik. Clochet elinde olmayarak tekrar başını yukarı, tavana doğru kaldırır.)

PELLERIN — (Parlayarak) Hemen oniki kurşunla delik deşik etmeli hepsini de. Delik deşik etmeli ki bir daha gözümüz görmesin.

LANDRIEU — Kes sesini! (Radyoya gider, düğmemeyi çevirir. Ağır bir vals duyulur. Landrieu daha sonra sandalyanın yanına gelir. Kendine içki koyar. İçer. Tam bardağını bırakacağı sırada gözü duvardaki Petain'in portresine ilişir.) Kendini Fransa'ya adadın. Onun yoluna canını koydun. Küçük işler sana vızgelir. Sen tarihe geçtin. Bizse kepazeliğin ta ortasındayız. Rezil! (Şarap bardağını suratına fırlatır.)

CLOCHET — Landrieu!

LANDRIEU — Raporuna bunu da yaz. (Bir an. Güçlükle sakinleşmiştir. Pellerin'e yaklaşır). Oniki kurşunla delik deşik etmek. Bu çok kolay olurdu. İstedikleri zaten bu, anlamıyor musun?

PELLERIN — İyi ya işte. Mademki istedikleri bu. Dizersin kurşuna; bu iş de burada biter ve bir daha suratlarını görmeyiz.

LANDRIEU — Söyletmeden önce gebermelerini istemiyorum.

PELLERIN — Artık bize söyleyebilecekleri birşey yok ki. Yirmidört saattir burdalar. Bu yirmidört saat içinde şefleri çoktan işini yoluna koymuştur.

LANDRIEU — Şefleri bana vızgelir. Ben bunların konuşmalarını istiyorum.

PELLERIN — Ya konuşmazlarsa ?

LANDRIEU — Boşuna kafa patlatma!

PELLERIN — Ya konuşmazlarsa ama?

LANDRIEU — (Bağırarak) Boşuna kafa patlatma dedim sana!

PELLERIN — İyi öyleyse. Git getirt şunları.

LANDRIEU — Elbet. Elbet getirteceğim ya. Ne sandın.

(Yerinden kımıldamaz. Clochet gülmeye başlar)

CLOCHET — Ya bunlar gerçek fedailerse ha? (Landrieu acele kapıya gider)

LANDRIEU — Corbier, getir şunları.

CORBIER — Üçünü de mi?

LANDRIEU — Evet! Üçünü de. (Corbier çıkar)

PELLERIN — Kızı yukarda bıraksaydın.

(Yukardan ayak sesleri duyulur).

LANDRIEU — İniyorlar. (Radyoya gider, kapatır.) Eğer şeflerinin nerede olduğunu söylerlerse hayatlarını bağışlayacağım.

CLOCHET — Sen delisin, Landrieu!

LANDRIEU — Dırlanıp durma.

CLOCHET — Ölümü bir değil, bin kere hakettl bunlar.

LANDRIEU — Neyi ne kadar hakettikleri bana vızgelir. Önümde boyun eğmelerini istiyorum. Bir davaya baş koyduklarına inandıramazlar beni. İnandıramıyacaklar.

PELLERIN — Ben... Ben buna dayanamam. Yaşayacaklarını, belki de bizden daha uzun yaşayacaklarını, yaşadıkları sürece de bizim, kafalarının içinde böyle bir anı olarak kalacağımızı düşünmeye başlarsam...

LANDRIEU — Boşuna dert etme kendine. Hayatlarını kurtarmak için konuşurlarsa, anıların bu türlüsünü düşünmekten bile kaçınacaklardır. İşte geldiler.

(Pellerin hemen ayağa kalkar, içki şişelerini ve bardakları sandalyenin altına saklar. Üçü de ayakta, hareketsiz beklerler.)

SAHNE: II

(Ayni kişiler, Lucie, Henri, Canoris ve Üç Milis Askeri) (Karşılıklı bakışırlar)

LANDRIEU — Şu, yanınızdaki piçkurusu? Onu ne yaptınız?

(Cevap vermezler)

PELLERIN — Katiller!

LANDRIEU — Sen sus! (Ötekilere) Söylemek istiyordu değil mi? Konuşmak istiyordu? Siz, sizse ona engel olmak istediniz.

LUCIE — (Şiddetle) Doğru değil! Konuşmak istemiyordu. Kimse konuşmak istemiyor.

LANDRIEU — Ee, öyleyse?

HENRİ — Çok gençti. Daha fazla acı çekmesini istemedik.

LANDRIEU — İçinizden hanginiz boğazladı onu?

CANORIS — Birlikte karar verdik. Hepimiz de aynı derecede sorumluyuz.

LANDRIEU — Güzel. (Bir an) Sizden istediğimiz bilgiyi verirseniz hayatınız bağışlanacaktır.

CLOCHET — Landrieu!

LANDRIEU — Size susun dedim! (Ötekilere) Kabul ediyor musunuz? (Bir an) Efendim? Evet mi, hayır mı? (Üçü yine konuşmazlar. Landrieu bozulmuştur). Reddediyorsunuz demek? Bir tek hayatı kurtarmak için üç hayat veriyorsunuz öyle mi? Ne gülünç! (Bir an) Önünüze koyduğum hayattır, hayat! Hayat! Sağır mısınız be!

(Bir sessizlik. Sonra Lucie onlara doğru usulca ilerler).

LUCIE — Kazandık! Biz kazandık! Şu an bize pek çok şeyi ödedi. Bu gece unutmak istediğim herşeyi şimdi hatırlamaktan gurur duyuyorum. Elbisemi yırttılar. (Clochet'yi gösterir). Şu bacaklarıma asılıyordu. (Landrieu'yü gösterir). Bu kollarımdan yakalamıştı. (Pellerin'i gösterir.) Şu da zorla bana sahip oldu. Şimdi söyleyebilirim artık. Yüzlerine karşı haykırabilirim: Zorla ırzıma geçtiniz, şimdi de bundan utanç duyuyorsunuz. Arındım artık! Hani pensleriniz, kerpetenleriniz nerde? Nerde kırbaçlarınız? Bu sabah da kalkmış bize yaşamamız için yalvarıyorsunuz. Cevabımız «Ha-

yir» dır. «Hayır» Hadi, bitirin, işinizi, şimdi sizin yapacağınız tek şey bu.

PELLERIN — Yeter! Yeter be! Vurun şuna!

LANDRIEU — Kes Pellerin! Belki daha uzun süre şefiniz olarak kalmıyacağım ama burda emir veren ben oldukça ne dersem o yapılacaktır. Götürün onları.

CLOCHET — Üstlerinde biraz olsun uğraşmıyacak mıyız? Çünkü bütün bunlar nihayet lâftan ibaret. Sadece lâf. Hava cıva. (Henri'yi gösterir) Bak, bu herif dün buraya nasıl burnu havada gelmişti, karılar gibi bağırttık.

HENRI — Deneyin bakalım, bugün de bağırtabilecek misiniz.

LANDRIEU — Gözün tutuyorsa uğraş.

CLOCHET — Benim ha Bilirsin, benim için iş iştir. İşin söz konusu olduğu yerde, bunlar gerçek fedailermiş, değilmiş, bana vızgelir. (Askerlere) Götürün, masalara yatırın.

CANORIS — Bir dakika. Teklifinizi kabul edersek hayatımızı bağışlayacağınızı neyle isbat edersiniz?

LANDRIEU — Verdiğim sözle.

CANORIS — A. evet. Söz. Bununla yetinmek gerekecek desenize. Ya yazı, ya tura. Ne çıkarsa bahtımıza. Peki, bizi ne yapacaksınız?

LANDRIEU — Alman makamlarına teslim edeceğim.

CANORIS — Onlar da bizi kurşuna dizecekler.

LANDRIEU — Hayır. Onlara durumunuzu anlatacağım.

CANORIS — Güzel. (Bir an) Arkadaşlarım da rıza gösterirlerse ben konuşmaya hazırım.

HENRI — Canoris.

CANORIS — Onlarla biraz yalnız kalabilir miyim? Kendilerini razı edebilirim sanıyorum.

LANDRIEU — (Dikkatle ona bakar) Niye konuşmak istiyorsun? Ölümden mi korkuyorsun?

(Uzun bir sessizlik olur. Canoris başını yere eğer)

CANROIS — Evet.

LUCIE — Alçak!

LANDRIEU — Peki. (Askerlere) Sen, pencerenin yanında dur. Sen de kapıyı tut. Siz geri kalanlar, benimle gelin, (Canoris'ye) Bir karara varmanız için onbeş dakikan var. Unutma. Onbeş dakika.

(Landrieu, Pellerin ve Clochet dipteki kapıdan çıkarlar.)

SAHNE III

(Canoris, Lucie, Henri)

(Bu sahnenin ilk kısmı boyunca Lucie hiç konuşmaz, tartışma ile ilgisiz görünür.)

CANORIS — (Pencereye doğru gider, sonra tekrar onlara yaklaşır, heyecanlı, fakat alçak bir sesle konuşur) Güneş kayboluyor. Nerdeyse yağmur yağacak. Siz deli misiniz? Sanki şefimizi gerçekten ele verecekmişim gibi bakıyorsunuz bana. Jean ne demişti, unuttunuz mı? Ben bunları sadece Servaz'daki mağaraya göndermek istiyorum. (Bir an, gülümser) Epey canımıza okudular ama, gene de pekâlâ işe yarayabiliriz. (Bir an) Beni dinleyin. Konuş-

malıyız. Üç canı birden köpeklere kemik atar gibi atamayız. (Bir an. Tatlılıkla) Hem niye ölmek istiyorsunuz? Ölmemizin neye yararı dokunacak? Söylesenize? Neye yararı dokunacak?

HENRI — Hiç.

CANORIS — Öyleyse?

HENRI — Yorgunum.

CANORIS — Ben senden daha yorgunum. Bir kere senden onbeş yıl daha büyüğüm, sonra da beni senden daha berbat tartakladılar. Bana bağışlayacakları hayatın doğrusu hiç de özlenecek yanı kalmadı.

HENRI — (Tatlılıkla) Ölümden bu kadar korkuyor musun?

CANORİS — Korkmuyorum. Az önce onlara yalan söyledim. Ve korkmuyorum. Ama bir hiç için ölmeye hakkımız yok.

HENRI — Ya! Neden? Neden yokmuş? Kollarımı kırdılar derimi yüzdüler. Bu kadarı günahlarımı ödememe yetmez mi? Üstelik kazandık. Kendi kendimle tam bir anlaşma içinde öleceğim sırada neden tekrar hayata dönmemi istiyorsun?

CANORIS — Yardımına koşacağımız arkadaşlar var.

HENRI — Hangi arkadaşlar? Nerde?

CANORIS — Her yerde.

HENRI — Lâf! Hayatımızı bağışlasalar bile dosdoğru maden ocaklarına göndereceklerdir bizi.

CANORIS — Olsun. Kaçarız.

HENRI — Sen mi kaçacaksın? Tiritin çıkmış bak sana.

CANORIS — Ben kaçamazsam sen kaçarsın.

HENRI — Yüzde bir şansla.

CANORIS — Bu bile göze almaya değer. Kaçamazsak da maden ocaklarında başka insanlar var. Hasta ihtiyarlar, ayakta duramayan kadınlar. Onlara yardım ederiz.

HENRI — Beni dinle: Küçüğü bembeyaz yerde uzanmış gördüğümde şöyle düşündüm: «İşte. Elimden gelen herşeyi yaptım. Artık şunu yapamadım, bunu edemedim diye kendi kendimi yiyip bitirmem.» Ama tabiî, şafakla birlik öleceğimi hesaba katarak böyle düşünmüştüm. Bunu yapma gücünü şafakla birlik öleceğimi düşündüğüm için bulabilmiştim. Altı saat sonra hâlâ aynı çirkefin ortasında bulunacağımı bilseydim... (Bağırarak) Onun ardından yaşamak istemiyorum! Çocuğun ardından otuz yıl daha yaşamak istemiyorum anlaşıldı mı? Dinle Canoris. Çok kolay olacak, göreceksin, Makineli tüfeklerin üstümüze çevrildiğini farketmeye bile vakit kalmayacak.

CANORIS — Bir hiç için ölmeye hakkımız yok.

HENRI — Kemiklerin kırılıncayadek sana dayak atan insanlar varken bu dünyada yaşamak bir anlam taşır mı? Herşey simsiyah! (Pencereden bakar) Haklısın. Yağmur nerdeyse yağacak.

CANORIS — Gökyüzünü bulutlar kapladı. Esaslı bir sağanak geliyor.

HENRI — Gurur yüzündendi.
CANORIS — Ne?
HENRI — Küçük, sanırım onu gurur yüzünden öldürdüm.
CANORIS — Ne farkeder? Ölmesi gerekiyordu.
HENRI — Bu şüphe bir gülle gibi içimde oturup kalacak. Hayatımın her anında kendi kendimi durmadan sorguya çekeceğim. (Bir an) Hayır, yapamam, yaşayamam.
CANORIS — Boş lâflar! Dinle. Başkalarıyla o kadar haşır neşir olacaksın ki, unutacaksın... Kendinle çok uğraşıyorsun Henri. Senin istediğin yaşantına bir anlam vermekse.. Güzel.. Bunun için çalışmalısın. İnsan herşeye rağmen hayatını temize çıkarabilir. Beni dinle Henri: Bugün ölürsen hiçbir şeyi değiştiremezsin. Onu gururun yüzünden öldürmüş olursun ve hep öyle kalırsın. Yaşarsan...
HENRI — Evet?
CANORIS — Yaşarsan hiçbir şey olduğu yerde kalmaz. Hayatının tümü üstünde yaşantının her bir anına bakılarak karar verilir. (Bir an) Daha çalışabilecek durumdayken bir işe yarayabilecek durumdayken ölümü seçersen bu ölümden daha saçma birşey olamaz. (Bir an) Gelsinler mi?
HENRI — (Lucie'yi göstererek) O karar versin.
CANORIS — Duydun mu, Lucie?
LUCIE — Neye karar verecekmişim? Ha, evet... Şu mesele. Herşey kararlaşmıştır: Konuşmayacağımızı ve ellerini çabuk tutmalarını söyle onlara.

CANORIS — Ya arkadaşlar, Lucie?

LUCIE — Benim artık arkadaşım falan yok. (Askerlere doğru yürür). Çağırın gelsinler. Konuşmayacağız.

CANORIS — (Lucie'nin arkasından gider. Askerlere) Durun. Daha beş dakikamız var. (Lucie'yi kolundan tutar, sahnenin önüne doğru getirir)

LUCIE — Evet. Beş dakika. Ne umuyorsun? Beş dakika içinde beni kandırabileceğini mi?

CANORIS — Evet.

LUCIE — Ne saflık! Sen yaşayabilirsin. İçin rahat. Bir parça tartaklandın, işte o kadar. Ama ben? Beni alçalttılar. Utancın ta içine attılar. Vücudumda bakıp da dehşetle irkilmeyeceğim zerre yer kalmadı. Ya sen? Bir çocuğu boğdum diye sızıldanıp duran sen? Unuttun mu? O çocuk benim kardeşimdi. Gene de sesimi çıkarmadım. Bütün sorumluluğu üstüme aldım. Benim, benimle birlik bu yükün de ortadan kalkması gerek. Defolun! Gidin yaşayın Mademki kendinizi olduğumuz gibi kabul edebiliyorsunuz, varın yaşayın! Bana gelince. Ben kendimden nefret ediyorum. Ölümümden sonra da şu yeryüzü, üstünde benim gibi biri hiç yaşamamışa dönsün. Tek dileğim bu.

HENRI — Seni yalnız bırakmıyacağım Lucie. Sen neye karar verirsen benim kararım da o olacak. (Bir an)

CANORIS — Anlaşılan sizi isteğiniz dışında kurtarmam gerekiyor.

LUCIE — Söyleyecek misin?

CANORIS — Söylemeliyim.

LUCIE — (Şiddetle) Yalan söylüyor derim! Uyduruyor derim! (Bir an) Bu kalleşliği yapacağını bilseydim kardeşime elini sürmene izin verirmiydim sanıyorsun?

CANORIS — Kardeşin şefimizi ele vermek istiyordu. Bense onları yanlış yola sürükleyeceğim.

LUCIE — İkisi de aynı kapıya çıkar. Gözlerinde aynı zafer ışıkları parlayacak.

CANORIS — Lucie! Demek François'nin ölmesine sen de gurur yüzünden göz yumdun?

LUCIE — Kendini boşuna yorma. Beni yaptığım hiçbirşey için pişman edemezsin.

BİR ASKER — İki dakika kaldı.

CANORIS — Henri!

HENRI — Lucie neye karar verirse onu yapacağım.

CANORIS — (Lucie'ye) Bu adamlardan niye bu kadar çekiniyorsun? Altı ay içinde hepsi de bir sığınağa gömülecekler. Bir delikten üstlerine atılacak ilk el bombası da bu hikâyeye son noktayı konduracak. Önemli olan bu hikâyeden geriye kalanlar. Dünya, bu dünyada yaptıkların, arkadaşların, onlar için yaptıkların, onlar için yapacakların...

LUCIE — Duygularımı yitirdim. Kupkuruyum. Yalnızım. Kendimden başka hiçbir şey düşünemiyorum.

CANORIS — (Tatlılıkla) Şu yeryüzünde geride bıraktığına yandığın hiçbir şey yok mu?

LUCIE — Hiç. Herşey çürüdü.

CANORIS — Öyleyse... (Yenilmiştir. Askerlere doğru bir adım atar. Yağmur yağmaya başlamıştır. Önce seyrek, hafif hafif damlalar halinde yağar, sonra birden sağanağa döner.)

LUCIE — (Canlı) Bu ne? (Alçak sesle, ağır ağır) Yağmur, (Pencereye gider, yağmurun yağışına bakar. Bir an) Tanrım bütün bu üç ay içinde hava hep güzeldi, pırıl pırıldı. Korkunç şey. Unutmuşum. İnsanlar hep parlak bir güneş altında yaşarlar sanıyordum. (Bir an) Şiddetli yağıyor. Nerdeyse toprak kokusu gelir. Dudakları titremeye başlar) İstemiyorum... İstemiyorum...

(Canoris ve Henri ona yaklaşırlar)

HENRI — Lucie!

LUCIE — Ağlamak istemiyorum. Hayvanlaşmak istiyorum! (Henri onu kollarının arasına alır) Bırakın beni! (Bağırır) Yaşamayı severdim! Yaşamak isterdim! Yaşamak (Başı Henri'nin omuzunda hıçkıra hıçkıra ağlar)

ASKER — (Yaklaşarak) Vakit tamam.

CANORIS — (Lucie'ye bir bakar, sonra) Git söyle: konuşacağız.

(Asker çıkar. Bir an)

LUCIE — (Kendine gelir) Gerçek mi? Yaşayacak mıyız? Çoktan öte dünyadaydım... Bana bakın, bana gülümseyin... Etrafımda gülümseyen bir tek yüz görmeyeli o kadar uzun zaman oldu ki... İyi mi yapıyoruz, Canoris? İyi mi yapıyoruz?

ÇANORIS — İyi yapıyoruz. Yaşamak gerek. (Öteki

askere doğru yürür) Git şeflerine haber ver: Söyleyeceğiz. (Asker çıkar)

SAHNE: IV

LANDRIEU — Ee, dinliyoruz?

CANORIS — Grenoble yolu üstünde, 42 nci ayrımda, sağ koldaki keçi yoluna sapın. Ormanda 50 metre kadar yürüdükten sonra karşınıza bir kayalık çıkacaktır. Kayalığın arkasında bir mağara göreceksiniz. Şef silâhlarla birlikte orda saklanmaktadır.

LANDRIEU — (Milis askerlerine) On kişi. Hemen yola çıksınlar. Sağ getirmeye çalışın. (Bir an) Tutukları yukarı götürün. (Askerler üçünü de götürürler. Clochet bir an tereddüt eder, sonra da usulca peşlerinden çıkar.)

SAHNE : V

(Landrieu, Pellerin, Sonra Clochet)

PELLERIN — Doğruyu mu söylediler dersin?

LANDRIEU — Elbette. Hayvan bunlar. (Masanın başına oturur) Ne haber? Sonunda elde ettik. Gidişlerini gördün mü? Gelişlerine hiç benzemiyordu. Burunları düştü biraz.

(Clochet girer. Landrieu ona, her zamankinden daha kibarca)

Ee, ne dersin Clochet, Elde ettik nihayet.

CLOCHET — (Dalgın bir tavırla ellerini uğuşturur.) Ya, ya. Elde ettik.

PELLERİN — (Landrieu'ye) Hayatlarını bağışlayacak mısın?

LANDRIEU — Ee, ne olsa... Önce... (Pencerenin altında bir yaylım ateşi) Bu da nesi? (Clochet elini yüzüne kapamış, garip bir şekilde gülmektedir) Clochet, sakın sen.

(Clochet hep öyle gülerek başıyla «evet» işareti yapar).

CLOCHET — Bunun daha insanca olduğunu düşündüm.

LANDRIEU — Rezil! (İkinci yaylım ateşi. Landrieu pencereye koşar.)

PELLERİN — Bırak artık. Allahın hakkı üçtür.

LANDRIEU — İstemem... İstemiyorum!

PELLERİN — Sağ kalandan hayır bekle artık.

CLOCHET — Bir saniye sonra kimse bütün bu olup bitenler üstünde hiçbirşey düşünmeyecek artık. Bizden başka kimse.

(Üçüncü yaylım ateşi. Landrieu bir sandalyenin üstüne yığılır kalır.)

LANDRIEU — Off.

(Clochet radyoya gider, düğmeyi çevirir. Müzik. Clochet oturur. Perde inerken hafif hafif ıslık çalmağa başlar).

PERDE

İZLEM YAYINLARI

TOPLUM SORUNLARI DİZİSİ :

1 — **FAŞİZM**
Dr. Murat SARICA, Rona AYBAY (200 Krş.)

2 — **KALKINMA VE TÜRKİYE**
Dr. İsmet GİRİTLİ (800 Krş.)

3 — **MODERN TOPLUMDA KADIN**
Dr. Bedia AKARSU (150 Krş.)

4 — **TOPLUM VE SANAT**
Jean FREVILLE - Asım BEZİRCİ (250 Krş.)

SANAT DİZİSİ :

1 — **AÇ HARMANI** (Hikâyeler)
M. BAŞARAN (200 Krş.)

2 — **VATANDAŞ OYUNU** (Oyun)
Genç Oyuncular (250 Krş.)

3 — **ÜBÜ** (Oyun) «İkinci Basılış»
Alfred Jarry - Asaf ÇİYİLTEPE (250 Krş.)

6 — **BİR DERLEME, BİR OYUN**
Bertolt BRECHT - Teoman AKTÜREL (200 Krş.)

7 — **BU KADAR DEĞİLİM** (Hikâyeler)
Saadet TİMUR (300 Krş.)

8 — **GALİLE** (Oyun)
Bertolt BRECHT - Adalet CİMCOZ (500 Krş.)

9 — **KAYIP MEKTUP** (Oyun)
Ion Luca CARAGIALE-Selâhattin HİLAV (300 Krş.)

10 — **KARALARIN MEMETLERİ, HAMDİ VE HAMDİ** (Oyun) Cahit ATAY (400 Krş.)

11 — **GİZLİ ORDU** (Oyun)
Brendan BEHAN - Güner SÜMER (300 Krş.)

12 — **CANLI MAYMUN LOKANTASI** (Oyun)
Güngör DİLMEN (250 Krş.)

13 — **ÇARMIHTAKİ YENİ MEHMET** (Şiir)
Yılmaz GRUDA (250 Krş.)

14 — **OTELCİ KADIN** (Oyun)
Carlo GOLDONI - Coşkun TUNÇTAN (250 Krş.)

15 — **EVCİLİK OYUNU** (Oyun)
Adalet AĞAOĞLU (250 Krş.)

16 — **SEZUAN'IN İYİ İNSANI** (Oyun)
Bertolt BRECHT - A. CİMCOZ (500 Krş.)

17 — **OPERET - 8 TABLO** (Hikâyeler)
Burhan ARPAD (300 Krş.)

18 — **MEZARSIZ ÖLÜLER** (Oyun)
J. P. SARTRE - Adalet AĞAOĞLU (300 Krş.)

19 — **BAY PUNTILA İLE UŞAĞI MATTI** (Oyun)
Bertolt BRECHT - Adalet CİMCOZ (Çıkıyor)

20 — **ÖFKE İŞÇİSİ** (Şiir) — TEO (Çıkacak)

21 — **ARTURO UI** (Oyun)
Bertolt BRECHT - Başar SABUNCU (Çıkacak)

22 — **ANDORRA** (Oyun)
Max FRISCH — Sevgi NUTKU (Çıkacak)

23 — **ANA HANIM, KIZ HANIM** (Oyun)
Cahit ATAY (Çıkacak)

24 — **SANATTA HAYATIM**
STANİSLAVSKİ - Zeynep TEKELİ (Çıkacak)

25 — **EY MUTSUZLAR** (Şiir)
Bertolt BRECHT - TEO (Çıkacak)

26 — **ÜÇ METELİĞE OPERA**
Bertolt BRECHT - Sevgi NUTKU (Çıkacak)

27 — **KEŞANLI ALİ DESTANI** (Oyun)
Haldun TANER (Çıkacak)

28 — **BRIGITTE BARDOT**
Simone De BEAUVOIR - Ülkü TAMER (Çıkacak)

TAŞLAMA DİZİSİ :

1 — **HİYEROGLİF** (Karikatür)
Turhan SELÇUK (Çıkıyor)

BİLGİ DİZİSİ :

1 — **JAPON VE ÇİN TİYATROLARI**
Yılmaz ÇOLPAN (300 Krş.)

2 — **SAHNE DÜZENİ VE OYUNCULUK ÜSTÜNE**
STANİSLAVSKİ — Sevgi NUTKU (Çıkacak)

3 — **KARAGÖZ, KUKLA, ORTAOYUNU**
Metin AND (Çıkacak)

İnsanlık kadar eskidir işkence.İnsanlar kimi zaman açıkça ortaya koymaktan çekinmedikleri zevkleri için, kimi zaman da yüce, kutsal erekler içinmiş gibi göstererek işkence etmişlerdir birbirlerine. Aynı sapık zevk işkenceye uğrayanlarda da kendini göstermiş, büyüdüklerini, yüceldiklerini sanarak katlanmayı başarmıştır ezilenler .

Sartre, bu oyununda, yakın gecmişte görülen örneklerden birini almıştır.

300 kr.

Kapak düzeni : Ersel Yeni
Kapak baskısı :
Sen organizasyon
Tel. : 44 27 65